

Maailman- kauppalehti

Reilun kaupan
erikoislehti jo
vuodesta 1984.

NUMERO
3/2014

"Suklaamuutos"
Lappeenrannan
nuorisotoimen osana

Hunajasämpylät ja
Big Mac -indeksi

Reilusti hellyttävät

PEHMOLELUT
SRI LANKASTA

Matkamuistoja maailmalta

Matkailu on yksi maailman nopeimmin kasvavista tuotannonaloista, ja suuri osa kasvusta keskittyy Aasiaan, Afrikkaan ja Etelä-Amerikkaan, kertoo Julia Jänis sivuilla 16–17.

Kehittyvistä maista kolmasosa saa valtaosan vientituloistaan matkailusta. Miten matkailun tuomat tulot sitten jakautuvat lähtömaiden matkailuyritysten ja kohdemaiden välillä, tai kohdemaissa ihmisten kesken, on toinen asia.

Matkailijat jättävät rahaa kohdemaahan myös shoppaillessaan, eikä ole sama mistä matkamuitonsa ostaa. Kun ostaa suoraan käsityöläiseltä tai käsityöläis-
osuuskuntien myymälöistä, missä on kiinteät hinnat, on reiluuden puolesta vahvoilla. Silloin saa myös aidon ja laadukkaan tuotteen.

Maan sisäinen epäoikeudenmukaisuus kehitysmaissa on

valtava. Myymälöistä tai torikauppiaalta ostaessa ei useimmiten ole tietoa tuotteiden taustoista. Harvemmin torillakaan on käsityöläinen itse myymässä. Kauppiaat tinkivät tuotteen tekijältä mahdollisimman halvalla, tai ostavat välittäjältä. Trade Aidin raportissa haastateltu Vicente, perulainen keraamikko, joka asuu ja työskentelee Cuyo Chicon kylässä lähellä suosittua turistikohtetta Pisaqia, on suorasukainen arvioissaan:

– Myyjät Pisaqissa eivät ole käsityöläisiä, vaan jälleenmyyjiä, jotka ostavat halvalla ja myyvät voitolla.

Kauppiaalla on luonnollisesti oikeus riittävään myyntikatteen, siinä missä kellä tahansa työtä tekevällä on oikeus riittävään palkkaan. Mutta silloin, kun bisnes tehdään sisäänostossa hintoja polkemalla, ei kyse enää ole rehdistä liikesuhteesta, vaan hyväksikäytöstä.

Suurten tehtaiden työoloja pyritään painostamaan paremmiksi, mutta pienten pajojen ja käsityöläisten työehdot eivät ole samalla tavoin maailman kiinnostuksen kohteina, eikä niitä usein tule edes ajatelleeksi.

Milloin turistin sitten sopii tinkiä, on hankala kysymys. Kaikille on tuttua basaarimyyjien hinnoittelu, missä lähtöhinta on taivaissa. Toisaalta eteläamerikkalaiset kutojanaiset ovat kertoneet turistien usein tinkivän silloin, kun tarjontaa on runsaasti, hinnan niin alas, että se riittää hädin tuskin materiaalikuluihin.

Intiassa vieraillessani käsityöläisten yhteisöjen myymälöissä on hinnat laskettu lähtien tuotantokustannuksista ja kohtuullisesta palkasta tuotteen tekijälle sekä myymälän kuluista. Lopuksi on lisätty prosenttiosuus, minkä kauppa toivoo jäävän viivan alle. Noista myymälöistä voi paitsi ostaa, myös

saada käsityksen kohtuullisesta hintatasosta.

Reilun kaupan verkostossa mukana olevat käsityöläisyhteisöt eivät toistaiseksi ole varsinaisen massaturismin kohde. Satunnaisen turistien yllätysvierailut eivät taida edes olla kovin hyvä ajatus. Muutama turisti työpajalla puoli päivää ihmettelemässä, utelomassa, valokuvaamassa ja jaloissa pyörimässä tuskin on käsityöläisen unelma. Toisaalta he ymmärtävät hyvin, kuinka tärkeitä on kohdata kasvokkain ihmisiä, jotka ovat potentiaalisia ostajia lomallaan ja kotimaissaan.

Monilla yhteisöillä onkin matkailupalveluja ja myymälöitä, ja niihin matkailijat ovat erittäin tervetulleita. Kamerunissa Presbyterian Handicraft Centrellä on tarjolla viihtyisiä majoitustiloja sekä mahdollisuus osallistua käsityökurseille, siitä enemmän Maailmankauppalehdessä 1/2011.

Intian tunnetuin turistikierrros on kultainen kolmio Delhi-Agra-Jaipur. Silläkin jää luultavasti hiukan aikaa poiketa vammaisten käsityöläisten järjestön MESHin myymälään Delhissä. Perulainen Minka Fair Trade järjestää matkoja, joilla on mahdollisuus tutustua käsityöläisiin ja nähdä heidän työtilansa ja kokeilla työtä. 15 päivän mittainen The Minka Trail on esitelty Maailmankauppalehdessä 1/2007.

Myös reilun kaupan matkailu on kasvava ala.

Antti Markkanen

PS.

ANNA PALAUTETTA!

Mikä miellytti, mikä ärsytti, mikä puhutti tai mikä herätti lisää kysymyksiä tässä lehdessä?

Arvomme kaikkien 2.12.2014 mennessä lehteä kommentoineiden kesken 50 euron lahjakortin Maailmankauppojen verkkokauppoihin.

Lähetä vastauksesi osoitteeseen lehti@maailmankaupat.fi tai soita palautteesi numeroon 045 1294 336.

Edellisen numeron palautekilpailun voitti nimimerkki **Tamu** Raahesta.

Lehti pidättää oikeuden julkaista saamiaan kysymyksiä, kommentteja ja palautteita seuraavassa lehdessä sekä verkkosivuillaan. Voit jättää mielipiteesi nimimerkillä, jolloin viralliset yhteystiedot jäävät vain toimituksen tietoon. Yhteystietoja ei käytetä suoramarkkinointiin.

SISÄLLYS

- 2 PÄÄKIRJOITUS**
- 3 VISIITTI:** Asia on niin kuin ajetaan, laki niin kuin luetaan
- 3 KUVAKULMA**
- 4 REILUN KAUPAN KASVIOPPI:** Monikäyttöinen, kestävä bambu
- 5 Bambun eettisiä muotoja**
- 6 "Antakaa meille bambumme!"**
- 8 Avartti – avartavan elämyksellisyyden lähteillä**
- 10 RUOKAA REILUSTI:** Big Mac -indeksi
- 12 Reiluus on lisäbonusta myös hellyttävässä pehmolelussa**
- 14 Kaupan kautta ruokapiiriin**
- 16 Reilu matkailu säästää luontoa ja kunnioittaa kulttuureja**
- 18 Onko Maailmankauppa Lappeenrannassa tehnyt tehtävänsä?**
- 19 MAAILMANKAUPPALEHTI 21 VUOTTA SITTEN:** Seikkailulla Suomessa
- 20 REILUN KAUPAN TOIMIJAT**

KUVA TANJA SEPPÄNEN

Parivartan-järjestön hankkeessa tuetaan bambutyöntekijöitten oikeuksia harjoittaa perinteistä elinkeinoaan.

6

Lelutehtailijan täytyy seurata aikaansa. Srilankalainen Selyn Exporters pärjää kilpailussa yhdistämällä nykypäivän vaatimukset perinteisiin käsityöläistaitoihin.

14

KUVA PASI HAAPAKORVA

Maailman- kauppalehti

NUMERO **3/2014**

*Reilun kaupan
erikoislehti jo
vuodesta 1984.*

Maailmankauppalehti on reilun kaupan erikoislehti, joka on ilmestynyt vuodesta 1984. Lehden tarkoituksena on lisätä suomalaisten kansalaisten ja kuluttajien tietoisuutta kehitysmaiden arjesta, hankkiemiensa tuotteiden tuotantoketjusta ja -olosuhteista sekä mahdollisuuksista vaikuttaa niihin erityisesti reilun kaupan järjestelmän avulla.

Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Kaikki kirjoitukset edustavat kirjoittajien omia näkemyksiä, eivätkä välttämättä vastaa Maailmankauppojen liiton virallista kantaa. Julkaisun tuottamiseen on saatu ulkoasiainministeriön kansalaisjärjestöjen kehityksimaatiedotukseen suunnattua viestintätukea.

Maailmankauppalehden vuosikerran tilausmaksu on 12 euroa. Tilaus tehdään maksamalla se tilille IBAN FI42 8000 1670 9285 07 ja kirjoittamalla viestikenttään tilaajan nimi ja osoite. Osoitteenmuutokset voi tehdä joko suoraan liiton toimistoon tai internetissä: www.maailmankaupat.fi/lehti.

JULKAISIJA
Maailmankauppojen liitto ry
Världsbutikernas förbund rf
c/o Saloranta,
Muuramentie 35 A 2,
40950 Muurame
p. 045 670 5645
liitto@maailmankaupat.fi
www.maailmankaupat.fi

TOIMITUSKUNTA

Päätoimittaja

Antti Markkanen
anttimark@gmail.com
p. 041 454 8912

Toimitusneuvosto

Riitta Lehtonen
Laura Hokkanen
Kati Hjerp
Emilia Pippola
Anna Rähä
Antti Markkanen
Johanna Uusiranta

TUETTU ULKOMINISTERIÖN
KEHITYSYHTEISTYÖVAROIN

Taittaja

Heikki Sallinen / Logopolis Graphic Design

Paino

Botnia Print, Kokkola
Painos 41 000 kpl
ISSN 1455 – 6987

Kannen kuva

Vilppu Haapakorva tutustumassa srilankalaisen Selyn valmistamiin pehmoleluihin. Kuva Pasi Haapakorva.

Jakelu

Tilaja- ja tapahtumajakelun lisäksi tämä lehti jaetaan Lappeenrantaan. Lehteä on myös saatavilla Kehitysmäa- ja Maailmakaupoista kautta maan.

Lue lehteä netissä → www.maailmankaupat.fi/lehti

VISIITTI

Asia on niin kuin ajetaan, laki niin kuin lujetaan

Esimieheni vaihtui tammikuussa. Touko-kuussa istuimme saman pöydän ääressä perinteisen kehityskeskustelun merkeissä. Kehityskeskustelumakkeessa on kohta, jossa työntekijä saa antaa palautetta esimiehelleen ja kertoa, millaisia odotuksia hänellä itsellään on esimiestyöskentelyyn. Ei epäilystäkään, etteikö esimies toisensa jälkeen kuulisi ne samat suurelliset ja itsestään selvät luettelot hyvejohtajuudesta. ”Oikeudenmukaisuutta, kuuntelua ja tasapuolisuutta.” En ollut odottanut esimieheni pysähtyvän tähän fraasilistaukseen sen tarkemmin, mutta hän halusikin tarkennuksia: mitä tarkoitin oikeudenmukaisuudella? Mitä minun mielestäni tarkoitti oikeudenmukaisuus?

Jo samana iltana puntaroin samaani tarkennusvaatimusta. Mitä tosiaan tarkoitti oikeudenmukaisuus? Mitä kuvittelin sen olevan yli 40 hengen työntekijäyksikössä ja useiden satojen ihmisten työyhteisössä? Samasta kulttuuripiiristä tai koulutusalaista riippumatta jokaisella yksilöllä on työyhteisössään omia tulkinallisia vivahde-eroja siitä, mikä on oikein, reilua, tasapuolista ja oikeudenmukaista nyt ja aina. Vaatimalla oikeudenmukaisuutta hylkää helposti realismin, että tavallisessakin arkisessa kansakäymistilanteessa jokaisella tilanteen kuvaajalla on omista lähtökohdista tulkittu käsitys oikeuden toteutumisesta, puhumatakaan, jos kyseessä on ristiriitatilanne. Esimiehen tiedossa ja vaitiolon turvassa on useimmiten monta tarinaa enemmän kuin minun konttorituolistani tulkittu katsontakanta. Ja sitten syntyy oikeutta tai vääryyttä tarjoavaa soppaa esimiehen hämmennellessä tulkintojen ja kokemusten moninaisuutta.

Oikeastaan oikeudenmukaisuuskäsityksen ongelmallisuus oli seurannut minua monella tavalla koko opiskelujeni ajan. Muistan elähdyttävästi, kuinka 2000-luvun taitteessa seisoi reilun kaupan sertifiointimerkin Suomeen rantautumisen yhteydessä milloin minkäkin kaupan osastolla tarjoamassa kahvia ja

KUVA JONI HOKKANEN

”Pientä rosvoa kuritetahan ja isoo rosvoa kumarretahan.”

multa elintarvikkeita. Meillä oli yhteinen sanoma: ”Reilussa kaupassa maksetaan oikeudenmukainen korvaus tehdystä työstä.” Monelle reiluus maistui, mutta moni myös haastoi väittelyyn. Kukaan ei silti koskaan kyseenalaistanut juuri oikeudenmukaisuuden käsitettä. Oltiin siinä yksimielisiä? Oliko se liian filosofinen käsite väittelyyn? Vai oliko se juuri se, joka oli järkevin hokema koko reilussa kaupassa? Yhä edelleen tuntuu vaikealta tehdä itselleen ymmärrettäväksi, mitä reilun kaupan oikeudenmukaisuus tarkoittaa aivan pohjamutia myöten: Mitä on globaali oikeudenmukaisuus? Kuka määrittelee oikeudenmukaisen palkan tehdystä työstä? Mitä muita asioita olisi huomiotava palkan rinnalle, jotta todella voisimme puhua oikeudenmukaisuudesta? Kenen näkökulmasta määrittäisi olisi tehtävä? Kenen oikeudenmukaisuuskäsitystä pitäisi pitää mittarina?

Opiskelijasolun iltapalapöydässä aloin yhä useammin kuulla luentoja mieheni kansantaloustieteen opeista. Kansantaloustiede kysyi samaa kysymystä: kenen oikeudenmukaisuus? Ihastuin kaveriin nimeltä John Rawls ja hänen oikeudenmukaisuuden teoriaansa, yhä edelleen paljon siteerattuun opukseen (*A Theory of Justice*, 1971). Rawlsin keskeinen kysymys on, mitä yhteiskunnalta on edellytettävä, jotta se olisi oikeudenmukainen. Rawlsin

hylkääminä. Suuri joukko vanhoja suomalaisia kansanviisauksia ja sananparsia liittyvät juuri epäoikeudenmukaisuuden kokemukseen tai epäilykseen eri kansanosten yhdenvertaisuudesta:

”Mää herroi kans marjaa: vievät marjat ja repiit roppeet.” (Kirvu)

”Kussa laki lakkaa, siinä vaivaus alkaa.” (Kangasala)

”Kuningas kun pijot pittää nintalonjussi evvää tuop.” (Kitee)

”Totuus ovensuus ryysyis ja rääsyis, vääryys peräseinällä silkis ja sametis.” (Parkano)

”Pientä rosvoa kuritetahan ja isoo rosvoa kumarretahan.” (Karvia)

”Voi näitä virkamiehen vaivoja, vähän on työtä ja paljon palkkaa!” (Heinola)

Mutta kyseessä ei ollut mikään mennyt, esi-isien aika, vaan elävä kansankokemus. Samassa perinteentutkimuksen seminaarissa opiskeleva Annamari Iranto teki väitöskirjaa Hannu Karpost ja kansan oikeudenmukaisuuskäsityksistä. Iranto tarkasteli Hannu Karpolle lähetettyjen kirjeiden valossa tavallisen kansan käsityksiä oikeudenmukaisuudesta ja erityi-

sesti epäoikeudenmukaisuudesta, jota tavalliset suomalaiset olivat kokeneet lain ja asetusten edessä. Karpo oli heille ikään kuin viimeisen oljenkorsi saada julkinen tunnustus kokemastaan väärästä edes oman kansan edessä, jos laki vähät heistä välittikään. Näitä kirjoja ja tarinoita riitti analysoitavaksi jätessäkövöryttään.

Ehkä reilun kaupan oikeudenmukaisuus etsii meistä tavallisista kansanosista tuota samaa hannukarpomaista barrikadeille nousun tahtoa – julkista, rohkeutta osoittavaa vaatimusta sille, että emme hyväksy arkisen elämämme kulutusvalinnoissa; vaatteissa, elintarvikkeissa, yllisyystuotteissa, elektroniikassa tai matkustamisessa sellaisia toimintatapoja, jotka sotivat maalaisjärkeämme, ihmisyyden käsitystämme, moraaliamme tai etiikkamme vastaan. Meidän täytyy itse ryhtyä aktiivisiksi asianajajiksi, ettemme tuudittautuisi kuvittelemaan vain lakien ja asetusten hoitavan puolestamme oikeudenmukaisuuden toteutumista maailmassa.

Laura Hokkanen

Kirjoittaja toimii puheenjohtajana Mikkelin Maailmankauppayhdistyksessä ja tietäisi monta kirjeenaihetta globaalille ”hannukarpolle”.

KUVAKULMA

Kuva Tereza Hronová / People in Need

Kaakaonviljelijä kuivaa kaakaopapuja Ghanan Kukuomissa. Alueella on tehty töitä, jotta lapset saataisiin viljelmiltä kouluun. Esimerkiksi tanskalainen suklaanvalmistaja Toms on ollut mukana parantamassa Kukuomin viljelijöiden elinoloja, ja vuodesta 2012 alkaen paikallisen osuuskunnan kaakaolla on ollut reilun kaupan sertifikaatti. Make Chocolate Fair -kampanja taistelee maailmanlaajuisesti oikeudenmukaisemman kaakaontuotannon puolesta.

Japanin Kamakurassa sijaitseva Hokoku-jin temppeli on tunnettu kauniista bambumetsästään. Temppeli tunnetaan myös nimellä Takedera, mikä tarkoittaa bambutemppelinä.

Monikäyttöinen, kestävä bambu

Ihminen on hyödyntänyt bambua useiden vuosisatojen ajan. Bambusta tehdyistä esineistä on mainintoja yli 7000 vuoden takaa. Siitä on tehty muun muassa keihäänkärkiä, paperia, kirjoja ja rakennuksia. Varhaisimmat tiedot bambun käytöstä ovat peräisin Kiinasta, jota pidetään myös bambun alkuperäalueena.

Bambu on olennainen osa monien Aasian maiden kulttuuria ja mytologiaa. Useissa kulttuureissa ihmisyyden uskotaan saaneen alkunsa bambun versosta. Esimerkiksi filippiiniläisen mytologian mukaan ensimmäinen mies ja nainen syntyivät haljenneen bambun version puolikkaista. Kiinassa bambu on rehtyden ja Intiassa ystävyyden symboli. Vietnamsa bambu puolestaan symboloi vietnamilaista sielua: sen herrasmiesmäisyyttä, suoraviivaisuutta, työteliäisyyttä, optimismia sekä sopeutuvaisuutta. Koska bambut kukkivat hyvin harvoin, sen kukintaa on monin paikoin pidetty merkinä lähestyvistä nälänhädästä.

Bambut kehittyivät esihistoriallisista ruohokasveista 30–40 miljoonaa vuotta sitten. Bambuista tuli suosittu ravinnonlähde kasveja syövien eläinten keskuudessa. Lopulta se päättyi myös nykyihmisen ruokavalioon – ja sittemmin myös vaatekaappiin.

Puumaisia, nopeakasvuisia heiniä

Bambukasvit muodostavat heinäkasvien heimossa oman Bambusoideae-alaheimonsa, jonka sisällä puuvartiset bambulajit kuuluvat Bambuseae-ryhmään ja ruohovartiset Olyreae-ryhmään. Bambusukuja on yhteensä noin 80–90 ja lajeja reilusti yli 1200. Vaikka bambut ovat heiniä, monet suurikokoiset lajit näyttävät puumaisilta. Koossa on kuitenkin bambulajien välillä runsaasti vaihtelua. Toisten lajien versot

ovat vain millin paksuisia ja muutaman sentin pituisia, kun taas osa lajeista kasvattaa jopa 30 cm paksuja ja 40 metriä korkeita versoja. Kokovaihtelun lisäksi lajien ulkonäkö, tuoksu ja monet muut ominaisuudet eroavat paljonkin. Valtaosa bambuista on vihreitä, mutta olemassa on myös ruskeita, mustia, keltaisia sekä raidallisia lajeja.

Yksi bambuyskilö koostuu useista versoista, jotka nousevat samasta maanalaisesta juurakosta. Versot ja juurakot jakautuvat sisältä onttoihin nivelväleihin. Nivelkohdat eli solmut ovat

täyteisiä. Näistä solmukohdista kasvaa suojusheiti jokaisen nivelvälän suojaksi. Solmuissa on myös lepotilassa oleva silmu, joista tarvittaessa voi kehittyä verson tai juurakon haara.

Bambut kasvattavat ensin suoran täyspitkän version ja alkavat vasta sitten haaroittua ja kasvattaa lehtiä. Tyypillisesti bambut kukkivat hyvin harvoin, esimerkiksi 10, 50 tai ainoastaan

Isopanda syömässä bambun lehtiä.

100 vuoden välein, eivätkä kaikki bambuysilöt kuki elinaikanaan lainkaan. Kukkimisen ja sitä seuraavan siementuotannon jälkeen bambuysilö tavallisesti kuolee.

Uudet versot alkavat useimmiten kasvaa keväällä. Heti maan pinnalle ilmestyessään verso on saavuttanut jo täyden paksuutensa, ja tyypillisesti se kasvaa täysipituiseksi yhden kasvukauden aikana. Bambut ovat yksinäisiä nopea-kasvuisimpia lajeja maailmassa. Lauhkealla vyöhykkeellä viljeltävät bambulajit kasvavat pituutta noin 3–10 cm vuorokaudessa, mutta enimmillään bambun on havaittu kasvavan jopa yli 2 metriä vuorokaudessa. Bambut ovat pitkäikäisiä kasveja, mutta yksittäiset versot elävät tavallisesti vain 5–10 vuotta.

Bambu kasvaa kaikkialla maailmassa lukuun ottamatta Eurooppaa. Ne viihtyvät monenlaisissa ilmasto-oloissa aina kylmiltä vuoristoseuduilta trooppisille alueille. Laajimmat bambumetsät sijaitsevat Aasian vuoristoissa, joissa bambuja kasvaa jopa 4000 metrin korkeudessa.

Viljelyn ja keruun ilot ja surut

Etenkin Etelä-, Kaakkois- ja Itä-Aasiassa bambut ovat merkittäviä sekä taloudellisesti että kulttuurisesti. Ei olekaan ihme, että maailman suurimmat bambuntuottajat ovat Kiina, Intia, Bangladesh, Indonesia ja Thaimaa. Bambuja käytetään muun muassa rakennusmateriaalina, polttopuuna sekä erilaisten työkalujen ja tarve-esineiden valmistuksessa. Nuoria versoja hyödynnetään myös ruuanlaitossa. ”Tukkipuina” käytetään etenkin *Phyllostachys*-suvun suurikokoisia bambulajeja.

Bambun viljely on ympäristöystävällistä, koska sen kasvatus ei vaadi kastelua, lannoitteita tai hyönteismyrkkyjä. Bambut myös estävät tehokkaasti eroosiota sekä vesien saastumista, ja ne sitovat hiilidioksidiä jopa kaksinkertaisen määrän puihin verrattuna. Lisäksi bambun etuna on sen nopea kasvuvauhti ja uusiutumiskyky. Korjuu voidaan tehdä noin neljän vuoden välein. Sen jälkeen uudet versot nouse-

vat luontaisesti juurakosta, eikä erillistä istutusta tarvita.

Monista hyvistä puolista huolimatta bambun viljely ja kerääminen ei ole ongelmaton. Jos kysyntä on liian suurta, viljelijät raivaavat metsäalueita bambuviljelmien tieltä.

Metsänraivauksessa tuhoutuu usein uhanalaisten lajien elinympäristöä. Isopandan elinalueilla Kiinan vuoristoseuduilla myös villinä kasvavien bambujen keruu uhkaa tämän erittäin uhanalaisen lajin selviämistä. Isopandan ruokavalio koostuu 99 prosenttisesti bambuista, joista ainoastaan parikymmentä lajia on sen suosiossa.

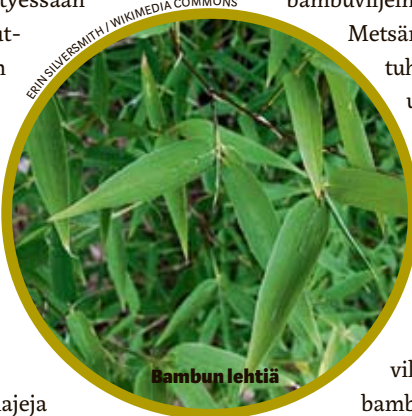
Kemikaalien avulla kankaaksi

Bambun käyttö tekstiilinä on kasvattanut suosiotaan viime vuosina. Bambukan-gas laskeutuu kauniisti ja on pehmeää. Lisäksi bambun viljely on huomattavasti ympäristöystävällisempää kuin puuviljan, ja luonnonystävien iloksi bambutekstiilien valmistukseen käytetään pääasiassa *Phyllostachys edulis* -lajia, joka ei kuulu pandojen ruokavalioon.

Täysin puhtain paperein eivät kuitenkaan bambutekstiilitkään selviä. Bambun kuidut ovat liian lyhyitä, jotta niistä voitaisiin suoraan kehrätä lankaa. Jonkin verran bambutekstiilejä valmistetaan mekaanisesti tai bakteerien avulla, mutta valtaosa bambusta käsitellään kemiallisesti bambuviskoosiin aikaansaamiseksi. Vastuulliset bambuviskoosiin valmistajat kierrättävät kemikaaleja, mutta valitettavan monista tehtaista kemikaaleja pääsee myös ympäristöön. Suurin osa maailman bambuviskoositä tuotetaan Kiinassa.

Bambutekstiileillä ei ainakaan toistaiseksi ole mitään reilun kaupan sertifiikkaattia. Bambua kuitenkin hyödynnetään myös reilun kaupan järjestelmässä. Esimerkiksi monet Maailman reilun kaupan järjestön WFTO:n jäsenet valmistavat bambusta sisustustarvikkeita, soittimia ja muita taide-, käsityö- ja käyttöesineitä.

Teksti **Emilia Pippola**

Bambun lehtiä

JOHANNA UUSIRANTA

MIKAEL KUITUNEN

Bambun eettisiä muotoja

Reiluja tai muuten eettisiä bambutuotteita löytyy moneen eri tarpeeseen. Koikeile reiluja bambusoittimia, sisusta bambulla tai pue bambusukat jalkaasi!

Bambusoittimia Kamerunista

Kamerunilaisen Prescraftin (Presbyterian Handicraft Centre) valikoimissa on bambusta valmistettuja helistimiä, huiluja, pillejä, tuulikanteleita, quiroja ja muita soittimia.

Prescraft on presbyteerisen kirkon 1960-luvulla perustama käsityöläiskeskus, joka tuottaa, myy ja vie maasta afrikkalaista taidetta ja käsityötä. Sen tavoitteena on vähentää muuttoa kaupunkeihin parantamalla kylien elinmahdollisuuksia sekä säilyttää perinteisiä käsityömenetelmiä ja -materiaaleja. Prescraft on Maailman reilun kaupan järjestön WFTO:n jäsen.

Reiluja bambusoittimia tuo maahan Tampereen kehitysmaakauppa. Niitä voi ostaa Maailmankaupoista ja Kehitysmaakaupoista sekä niiden ylläpitämistä verkkokaupoista.

Prescraftin kotisivut: www.prescraft.com

Bangladeshilaiset bambutabletit

Bangladeshilaisen Prokriteen tuottajat valmistavat bambusta värikkäitä tabletteja sisustuksen piristäjiksi.

Prokritee on MCC:n (Mennonite Central Committee) perustama organisaatio, joka tarjoaa markkinointi-, kehitys- sekä tuotesuunnitteluapua pienille tuottajaryhmille. Prokriteeseen kuuluu kahdeksan käsityöläisryhmää eri puolilta Bangladeshia. Ryhmät työllistävät köyhiä maaseudun naisia, jotka ovat päävastuussa perheidensä elättämisestä. Työn merkitys naisille on suuri. Sen ansiosta muun muassa lapset voidaan lähettää kouluun. Myös Prokritee on WFTO:n jäsen.

Reilun kaupan bambutablettien maahantuoja on Maailmankauppa Juuttiputiikki. Tabletteja voi ostaa Maailmankaupoista ja Kehitysmaakaupoista sekä niiden ylläpitämistä verkkokaupoista.

Prokriteen kotisivut: www.prokritee.com

Bambua erilaisissa koreissa

Bangladeshilaisen CORR – The Jute Worksin valikoimissa on monenlaisia reilun kaupan koreja. Bambukorien lisäksi bambu on materiaalina myös CORR:in rottinkikoreissa, joiden kerokset liitetään yhteen bambutikuilla. Samoin kehojen valmistuksessa hyödynnetään bambua: niiden ylä- ja alalaidoissa on bambukehikko antamassa kehdoille oikean muodon.

Kristillisen avustusjärjestön Caritas Bagladeshin vuonna 1973 perustama CORR – The Jute Works tarjoaa työtä yli 3 000 naiselle eri puolilla Bangladeshia. CORR:in tavoitteena on lisätä maaseudun naisten mahdollisuuksia tehdä työtä kotonaan tai omassa kylässään sekä rohkaista heitä osallistumaan yhteisönsä asioihin. Tuotteita valmistetaan pienissä osuuskunnissa tai vastaavissa ryhmissä hyödyntäen paikallisia uusiutuvia luonnonmateriaaleja kuten juuttia, rottinkia, bambua, ruohoa ja savea. CORR on WFTO:n jäsen.

Suomeen CORR:in tuotteita tuo Tampereen kehitysmaakauppa. Niitä voi ostaa Maailmankaupoista ja Kehitysmaakaupoista sekä niiden ylläpitämistä verkkokaupoista.

CORR:in kotisivut: www.cjwbd.com

TUJA SALORANTA

Kiinalaisia ekovaatteita bambusta

Ontoossa toimiva Braintree on ekologiseen muotiin keskittynyt yritys, jonka vaatteiden raaka-aineina ovat ympäristöystävälliset kuidut kuten bambu, hamppu ja luomupuuvilla. Bambusta Braintree valmistaa sukkaa, leggingsejä ja muita asusteita Kiinassa.

Tehtaat, joiden kanssa Braintree tekee yhteistyötä, valmistavat bambuviskoosia kemiallisesti. Niiden käyttämisessä menetelmässä kemikaalit kierrätetään yhä uudelleen, eikä kemikaaleja pääse ympäristöön. Tehtailla on Öko-Tex 100 -standardi, joka rajoittaa haitallisten tekstiilikemikaalien käyttöä, sekä ISO14001-sertifikaatti, joka velvoittaa yritykset jatkuvaan ympäristönsuojelutason parantamiseen. Lisäksi Braintree ja sen yhteistyötahot ovat sitoutuneet yhteisiin arvoihin, joihin kuuluvat muun muassa turvallisten työolojen sekä riittävän palkan takaaminen työntekijöille, ympäristön huomioiminen sekä pitkäaikaiset kauppasuhteet. Braintreen ideologia on siis lähellä reilua kauppaa. Yritys ei kuitenkaan ole hakenut minkään reilun kaupan organisaation jäsenyyttä, koska se ei koe saavansa jäsenyyteen meneville rahoille tarpeeksi vastinetta kuten nykyistä parempaa valvontaa tai imagohyötyä.

Suomessa Braintreen bambuasusteita saa reilun kaupan muotiin ja ekologisiin materiaaleihin erikoistuneesta Karmashop-verkkokaupasta.

Braintreen kotisivut: www.braintreeclothing.com
Karmashopin kotisivut: www.karma.fi

BRAINTREE

Ghotiyan kylän asukas tekemässä koria bambusta.

”Antakaa meille bamb

Parivartan-järjestön hankkeessa tuetaan bambutyöntekijöitten oikeuksia harjoittaa perinteistä elinkeinoaan. Intian metsäoikeuslaki oikeuttaa heimoja keräämään metsätuotteita alueillaan, mutta lain toimeenpano on ollut puutteellista.

Junamatkalla Raipurista Delhiin samassa hytissä matkaava nuori intialainen korkeakoulutettu mies kysyy minulta, mitä ihmettä tein Chhattisgarhissa.

– Sehän on yksi Intian takapajuisimmista osavaltioista! Siellä jylläävät lähinnä kaivosyhtiöt ja naxaliitit, ei kukaan turisti mene sinne.

Kerroin tehneeni tutkimusta bambutyöntekijöitten ongelmista.

Vuonna 2000 Madhya Pradeshin osavaltiosta irrotettu Chhattisgarh on tunnettu energia- ja terästeollisuudesta. Yritykset haluavat päästä käsiksi alueen luonnonvaroihin, minkä vuoksi adivasit kärsivät pakkosiirroista. Osavaltion väestöstä 27 prosenttia kuuluu eri heimoryhmiin lukeutuviin adivaseihin eli Intian alkuperäiskansoihin.

Voimaantumista Raipurissa

Chhattisgarhin pääkaupunkiin Raipuriin on kokoontunut adivasitaustaisia bambutyöntekijöitten edustajia Intian viidestä eri osavaltiosta. He ovat matkustaneet paikalle Parivartan-järjestön organisoimaan bambutyöntekijöitten ensimmäiseen verkostoitumiskokoukseen. Aloitamme päivän voimaantumislaululla.

Suomalainen Siemenpuu-säätiö tukee Parivartanin kaksivuotista hanketta, jossa puolustetaan bambutyöntekijöitten oikeuksia.

– Yritykset saavat kaikki bambut, eivät kyläläiset. Menetämme samalla myös identiteettimme, jos menetämme bambut, kommentoitiin kokouksessa.

Siinä kiteytyi bambutyöntekijöitten yleinen ongelma.

Intian metsähallitus myy bambut halvalla yrityksille, kuten Tatalle, Birlalle ja Paper Millsille. Bambutoita perinteisesti tehneille, eri heimoryhmiin kuuluville Intian alkuperäiskansoille eli adivaseille sen sijaan luvataan bambuja, mutta he saavat niitä luvattua vähemmän tai eivät ollenkaan. Bambujen leikkaamiseen metsästä oikeuttavia lupakortteja on vaikea saada tai bambutuotteista maksetaan liian vähän.

– Metsähallituksen tulisi antaa niiden ihmisten kasvat-
taa bambuja, joiden elanto on riippuvainen niistä sen sijaan, että

antaisi kaikki bambut yrityksille, toteaa Parivartanin sihteeri **Agnu Ram Sahu**.

Vuonna 2006 säädetty Intian metsäoikeuslaki (Forest Right Act) oikeuttaa heimoja keräämään metsätuotteita alueillaan, mutta lain toimeenpano on edennyt hitaasti ja monilta osin sangen puutteellisesti. Hankkeen tarkoituksena on nostaa tietoisuutta metsäoikeuslaista bambutyöntekijöitten keskuudessa, jotta he osaisivat vaatia paremmin oikeuksiaan. Bambutyöntekijöitä autetaan mm. bambujen kasvattamisessa ja lomakkeitten täytössä,

sillä moni heistä on lukutaidoton.

– On lisättävä tietoisuutta ensin paikallistasolla, jotta pystytään vaikuttamaan paremmin myös kansallisella tai kansainvälisellä tasolla, tuumasi Agnu Ram Sahu kokouksessa.

Sellissä bambujen tähden

Vierailemme tulkin ja Parivartan-järjestön aktiivien kanssa kolmessa eri bambutyöntekijöitten kylässä Kankerin seudulla Chhattisgarhissa.

Ensin täytyy hankkia lupa paikalliselta poliisilaitokselta, jotta pääsen vierailemaan kylissä. Luvan hankkiminen tietää hakemuksen kirjoittamista hindiksi, vierailua kahdella eri poliisilaitoksella ja monen tunnin odot-
lua. Ulkomaalaisia pitää suojella Bastarin alueen naxaliiteilta eli maolaiskapinallisilta, vaikkakaan he eivät vierailemiemme kylien alueella vaikutakaan. Kylävierailujemme aikana poliisilaitokselta soitellaan vielä perään.

Dokaranalassa meidät ottaa tanssien ja laulaen vastaan viitisenkymmentä kyläläistä. He kuuluvat pardheihin, jotka

**Sugh Batidai on joutunut taistelemaan pitkään kotikylänsä Ghotiyan maa-
oikeuksien puolesta. Kyläläiset keräävät bambuja ja muita metsätuotteita lähimetsästä.**

**”Ghotiyan kylässä asuu 53 kasti-
tonta perhettä. Viereisen kylän
maanviljelijät ovat vieroksuneet
heitä, mutta Parivartanin tuella
he ovat alkaneet mm. kasvattaa
riisiä alueellaan.”**

umme!”

luokitellaan pikemminkin kult-
tuurisiin kuin etnisiin heimoryh-
miin. Pardheja asuu Bastarin ja
Kankerin lääneissä eteläisessä
Chhattisgarhissa yhteensä noin
12 000 perhettä.

Pardhit ovat harjoittaneet liik-
kuva elämäntapaa, ja heidän toi-
meentulonsa on ollut perinteisesti
riippuvainen bambuista. He ovat
toimineet metsästäjä-keräilijöinä
bambu ja muita metsätuotteita
etsiskellen. Kun metsäteollisuus
valtasi alaa, heidän elämäntapan-
sa joutui uhatuksi ja pardhit aset-
tuivat paikoilleen asumaan. Koska
heitä ei voi varsinaisesti luokitella

kuuluviksi esimerkiksi haavoittu-
viin etnisiin heimoryhmiin, se voi
olla yksi metsähallituksen syy olla
antamatta heille bambuja.

Dokaranalan asukkaat aset-
tuivat kylään asumaan vuonna
2003. Heidän täytyy rekisteröityä
metsähallitukselle vuosittain saa-
dakseen bambuja. Kerran he anoi-
vat 15 000 bambua, mutta saivat
50. He ovat protestoineet usein
täyttämättömien lupausten pe-
rään. Vuonna 2008 metsähallitus
poltti heidän talonsa. Hallituksen
mukaan he olivat paikallisten
maanviljelijöitten mailla, ja osa
kylän asukkaista joutui vankilaan.

**Nagi Ram
valmistelee
bambumattoa.**

Parivartan-järjestö maksoi
heidät vapaaksi ja voitti kaikki
heihin liittyvät oikeusjutut. Kylän
asukkaille myönnettiin oikeudet
alueen metsään, mutta heitä
ei tunnustettu kylänä. Hallitus
rakensi heille koulun, vesipump-
puja ja vessoja ja on luvannut
rakentaa tulevaisuudessa myös
sähköt.

Bambuluutia joka talon edessä

Dokaranalassa kanat ja siat ajavat
toisiaan takaa ja koirat nukkuvat
leppoisasti ihmisten lomassa.
Kylän asukkaat tekevät bambu-
koreja jäljellä olevista bambuista.
Jokaisen kylän talosta löytyy hei-
dän itse tekemiään bambukoreja
ja -luutia, jotka toimivat käyttö-
ja koriste-esineinä. Bambusta
voi tehdä vaikka mitä: mattoja,
hattuja, laukkuja, viuhkoja,
sateenvarjoja, huonekaluja sekä
rakennuksia.

Kyläläiset tienaaivat rahaa
ruokaan vain bambutöillä.

– Antakaa meille bambum-
me! huudahtaa kaksi kyläläistä
väsyneen toiveensa metsähalli-
tukselle.

Khallarín kylän naiset valmistavat lehtilautasia.

Syrjäistä eloa

Ajettuamme parikymmentä
kilometriä Dokaranalan kylästä
mutkaista ja poukkoista tietä koh-
ti vuoristoa, saavumme pieneen
ja syrjäiseen Khallarín kylään.

Kuultuaan tulostamme
sinne on kokoontunut
viitisenkymmentä
alueen pardhia.
Heillä ei ole
käynyt yhtä
hyvä tuuri kuin
edellisen kylän
asukkailla,
sillä bambujen
lisäksi heiltä
puuttuu juoma-
kelpoinen juokseva
vesi, vessatilat, sähköt
ja koulu, eivätkä he saa
riittävästi ravintoa. Valtion
ruoka-apuna jakamaan riisiin he
ovat oikeutettuja. He hakevat vet-
tä kaukaa lähteestä ja keräilevät
metsätuotteita alueen metsistä.
Bambu metsistä ei löydy, ja siksi
he tarvitsevat Parivartanin tukea
bambujen kasvattamiseen ja
kommunikointiin viranomaisten
kanssa olosuhteittensa paranta-
miseksi. Kommunikointi heidän
kanssaan tapahtuu chhattisgarhin
murteella, jota alueella puhutaan
yleisesti.

Seuraavana aamuna vierai-
lemme vuoriston liepeillä toisessa
syrjäisessä kylässä, Ghotiyassa.
Matkalla kylään näemme tien
laidalla laittomia kaivoksia,
joiden ympäristölle ja paikallisille
ihmisille aiheuttamien ongelmien
julkituomisen eteen Parivartan on
myös työskennellyt.

Ghotiyan kylässä asuu 53 kas-
titonta perhettä. Viereisen kylän
maanviljelijät ovat vieroksuneet
heitä, mutta Parivartanin tuella
he ovat alkaneet muun muassa
kasvattaa riisiä alueellaan.

Sugh Batidai, viisikymppinen
nainen, yksi kylän vanhimista
kertoo tarinan heidän ja halli-
tuksen välisistä kamppailuis-
taan. 80-luvulla kylän asukkaat
taistelivat maa-
oikeuksistaan. Hallitus poltti heidän talonsa ja

kylän miehet joutuivat vankilaan.
Protestiksi kylän naiset kävelivät
vankilaan ja ottivat mukaansa
kaikki eläimensä. Vankilaan ei
haluttu kanoja ja koiria asumaan,
joten lopulta miehet vapautettiin.

Parivartanin vaatimuksesta
hallitus joutui rakentamaan heille
asuinrakennuksia, sähköt, kaivon
ja koulun. Vieraillessamme kyläs-
sä Ghotiyan vesipumppu ei tosin
toiminut, joten vedestä oli pulaa.

Byrokratiaa mennen tullen

Kylän asukkailla on hallussaan
bambuihin oikeuttava lupakortti.
He maksavat yhdestä bambusta
metsähallitukselle 50 rupiaa.
Kyläläiset menevät alkuvuodesta
metsään keräämään bambuja,
tekevät niistä käsitöitä ja kävele-
vät sunnuntaisin useita tunteja
Kankerin kaupunkiin myymään
työt torille.

Lähimetsästä on tosin hankala
löytää bambuja, mutta Parivar-
tanin hankkeen aikana kyläläisiä
koulutetaan kasvattamaan niitä
itse. Näin heidän ei tarvitsisi olla
niin riippuvaisia metsähallituksen
myöntämisestä luvista.

Kylän johtaja **Nagi Ram** kyy-
kistelee valmisteilla olevan bam-
bumaton päällä kotinsa edustalla.
Hän asettelee bambuliuskoja
ristiin rastiin.

– Jos meillä ei ole bambuja,
niin ei ole ruokaakaan. 10–20
bambua kuukaudessa yhtä per-
hettä kohti riittäisi selviämiseen,
Nagi Ram tietää.

Sitten onkin aika lähteä ilmoit-
tamaan kaupunkiin paluustamme
kahdelle poliisilaitokselle. Tuntuu
absurdilta, että poliisi halusi
suojella minua kylissä näkemiltä-
ni ihmisiltä, jotka olivat riemuis-
saan käynnistämme. Byrokratia
vaikeuttaa jatkuvasti Parivartanin
tekemää työtä haavoittuvien
ihmisryhmien parissa.

Teksti ja kuvat **Tanja Seppänen**

Kirjoittaja on vapaa toimittaja ja Siemen-
puun hallituksen jäsen.

Lisätietoja: www.siemennpuu.org

Bambukoreja tekevät Dokaranalan kylässä niin miehet kuin naiset.

Avartti – avartavan elämyksellisyyden lähteillä

Seikkailua, palvelemista, itsensä kehittämistä, ystäviä, kansainvälisyyttä, uusia taitoja ja omien rajojen ylittämistä – kyseessä on Avartti, 140 maassa toimiva 14–24-vuotiaitten nuorten ohjelma, joka on tavoittanut jo 10 miljoonaa nuorta vuodesta 1956 alkaen. Reilun kaupan suklaa on Avartin yksi pieni teko ihmisten ja maailman muutokseen.

Avartti mahdollistaa nuorelle nuoruuden kokemisen nuorena

Avartti perustuu saksalaisen Kurt Hahnin kehittämään elämyspedagogiikkaan. Sen tavoitteena on tukea nuoren kasvua ja kehitystä terveeksi itsetuntoiseksi kansalaiseksi sekä auttaa häntä löytämään itsestään uusia kykyjä ja voimavaroja. Avartin toiminta tähtää siihen, että nuori löytää paikkansa oman yhteisönsä jäsenenä ja osaa olla avuksi muille

ihmisille.

Avartti ei ole järjestö vaan ohjelma, jota toteutetaan itsenäisesti sekä kunnallisessa että kirkollisessa nuorisotyössä, järjestöissä, kouluissa ja laitoksissa. Avartti kehittää suomalaista nuorisotyötä ohjelmaperustalta, joka on tarkoitettu kaikkien nuorisokasvatustoimijoiden käyttöön. Nykyinen Avartti on sovellus Kurt Hahnin ja Edinburgin herttua prinssi Philipin vuonna 1956 perustamasta The Duke of Edinburgh's Award -ohjelmasta.

Osallistujien oma panos suunnittelussa ja toteutuksessa kasvaa asteittain ohjelmassa edettäessä. Nuori laatii itselleen henkilökohtaiset tavoitteet sekä suunnitelman niiden saavuttamiseksi. Ohjelma noudattaa viittä eri osa-aluetta: 1) vapaaehtoisuutta, jossa nuori ymmärtää vastuunsa toisista ihmisistä ja ympäristöstä, 2) taitotasoa, jossa

nuori oppii hyödyllisiä taitoja kehittämällä omaa osaamistaan ja harrastamalla säännöllisesti, 3) liikuntatasoa, jossa nuori ymmärtää hyvän yleiskunnon, terveiden elämäntapojen ja aktiivisen liikunnan harrastamisen merkityksen, 4) vaellustasoa, jolla nuori oppii omatoimisuutta ja vastuunottamista ryhmän toiminnasta ja jäsenistä sekä 5) projektitasoa,

jolla nuori oppii toimimaan vieraassa ympäristössä uusien ihmisten kanssa.

Avartti etsii vastauksia nykyajan moniin haasteisiin

Keskustelut oppimisen ja koululaitoksen haasteista kilpistyvät tutkimus toisensa jälkeen oppimisen hahmottamiseen perinteisen yksilökeskeisen, ulkoaopeteltavan tiedon ja opettajaohitoisen oppimisen muutoksesta myös nonformaalin oppimisen tunnistamiselle. Siinä oppijasta itsestä tulee aktiivinen ja innokas toimija, omaehtoisesti ja omalla ajalla toimiva harrastaja. Tässä Avartin rooli on merkittävä.

– Tutkimusten mukaan 15–19-vuotiaiden ikäryhmässä tapahtuu selvä osallistumisaktiivisuuden pudotus järjestöjen, kerhojen, seurojen ja vastaavien

KUVA TUULA RUOTSALAINEN

toimintaan. Vaikka Avartti on avoin kaikille ohjelman ikärajojen puitteissa, sen yksi keskeinen kohderyhmä ovat 14–16-vuotiaat. Siirtyminen alakoulusta yläkouluun tai jatko-opintoihin on tärkeä nivelvaihe nuoren elämässä, tiivistää ohjelmajohtaja Jukka Ruotsalainen Avartin kohderyhmäpainotusta.

Yhdenvertaisuuden periaatteen mukaisesti Avartti-ohjelman yksi tärkeä kohderyhmä ovat muita huonommassa asemassa olevat nuoret. Ohjelman avulla tuetaan heidän kasvuun yhteiskunnan aktiivisiksi ja vastuullisiksi kansalaisiksi. Tämä varmistetaan kouluttamalla riittävästi ohjaajia nuorten tueksi ja mahdollistamalla näin nuorten osallistuminen ohjelman kansallisiin ja kansainvälisiin tapahtumiin.

Avartista on hyviä kokemuksia myös maahanmuuttajien mukaan saamisessa, sillä ohjelmaan osallistuminen ei vaadi kielitaitoa ja lisäksi siinä on mahdollisuus tutustua kantaväestön nuoriin ja aikuisiin.

”Maailma muuttuu suklaapala kerrallaan, kun nuoret sen tekevät”

Joka vuosi joulukuussa toteutuu ohjelmassa edenneiden nuorten juhlistaminen, tunnustustenjakotilaisuus, jonka puitteet on haluttu aina tehdä hienoiksi. Säätyalolle kokoontuvat parhaimpiinsa puheutuneet nuoret sekä juhlayleisö. Virallisen tunnustuksen, merkin,

lisäksi nuoret ovat muutamana vuonna saaneet kotimatkalle reilun kaupan suklaan, jota koristaa tarinallinen vyöte. Se kertoo paitasi Avartista, myös sen suhteesta maailman muuttamiseen, omien juurten ja osaamisen tunnustamiseen sekä suklaaseen. Kyseessä on maailmallakin palkittu ghanalaisesta kaakaosta tehty Divine-suklaa, jonka viljelijät haluavat suklaassaan tuoda esille oman työn ja kulttuurin arvostuksen, oikeudenmukaisuuden, muutoksen ja hyvien asioiden edistämisen merkityksen. Niistä samoista arvoista on pitkälti kysymys myös Avartissa.

– Ohjelman yhtenä tavoitteenä on opettaa nuoria ottamaan vastuuta kanssaihmisistä. Mielestäni vastuunottaminen ei saa pysähtyä maan rajalle. Tavoitteenamme on, että voisimme tarjota ohjelmaan osallistuville nuorille mahdollisuuden ottaa vastuuta jostain kansainvälisestäkin. Tässä mielessä suklaan viesti on myös Avartin viesti, ohjelmajohtaja Jukka Ruotsalainen kuvailee.

– Palaute suklaasta on ollut yllättyneen iloista ja erittäin myönteistä. Suklaan avulla olemme pystyneet erottumaan muusta ”markkinointiromusta”. Voin myös tunnustaa, että nautimme suklaata kyllä läpi vuoden, koska tunnustustenjakotilaisuus on vain kerran vuodessa. Tulemme jatkossakin hyödyntämään reilun kaupan tuotteita ja meillä on parhaillaankin menneillään uudenlaisia ”reiluja viritelmiä”, mutta

ne olkoot vielä liikesalaisuuksia, hymähtää Ruotsalainen.

”Suklaamuutos”-idea siirtyi Lappeenrannan nuorisotoimen osaksi

Lappeenrannan nuorisotoimessa on toteutettu Avartti-ohjelmaa jo vuodesta 2004 alkaen, ja jatkossa sen on tarkoitus olla valtuustoa sitovaa toimintaa kaupungin nuorisotyössä. Myös Divine-suklaa kulkeutui Lappeenrannan nuorisotoimen markkinointituotteeksi Avartin esimerkin kautta.

– Kun itse olen saanut työuran aikana monenlaisia pieniä muistamisia eri yhteyksissä, olen havainnut, että jos jollakin tapaa joutuu hetkeksi pysähtymään ja tutkimaan tuotetta tarkemmin, niin sen teho on huomattavasti suurempi. Tämän suklaan sain itse Avartti-ympäristössä ja heti tuli mieleeni, että tämä voisi toimia myös meillä, toteaa Lappeenrannan nuorisotoimenjohtaja ja Sirpa Räikkönen esitellessään reilun vuoden ajan Lappeenrannan nuorisotoimea tunnetuksi tehnyttä suklaata.

Lappeenrannassa suklaa viestii pienen tarinallisen vyöteen avulla kahdenlaista viestiä: toisen vyöteen saatesanat on suunnattu nuorten vanhemmille, kasvattajille ja yleensä aikuisille. Toisella pyritään rekrytoimaan vapaaehtoistoimijoita tekemään pieniä tekoja nuorten eteen.

Lappeenrannan nuorisotoimi tavoittaa vuositasona noin 10 000–12 000 nuorta. Lisäksi yhteistyötahojen kautta luku tuplaantuu.

– Suklaakampanjan taustalla on oikeastaan isot muutokset toimintakentässä: resurssien ja määrärahojen kanssa kamppailee varmasti koko kuntakenttä ja siksi tuo vapaaehtoispuoli nousee väistämättä esille. Toinen haasteemme on maailman muuttuminen ja nuorten kohtalo siinä muutoksessa – se on meille tärkeä asia. Haluamme olla oikeesti nuorten asialla, kuvailee Räikkönen suklaakampanjan lähtökohtia ja suklaan syvempää markkinallista sanomaa.

– Olemme saaneet runsaasti hymyileviä kasvoja suklaakampanjasta. Tuotteen aiheuttamaa muistijälkeä kuvaa hyvin tilanne, jossa jollekulle on osunut onni kaksi kertaa kohdalle, ja hän on saanut jo toisen suklaalevyn josakin yhteydessä – puhe kääntyy heti siihen, minkä makuinen edellinen levy olikaan. Toki merkityksellistä on myös kestävän kehityksen edistäminen, mikä toteutuu mielestämme hyvin

KUVA AVARTTI-OHJELMAN ARKISTO

reilussa kaupassa, tiivistää Räikkönen kampanjan soveltuvuutta nuorisotyön osaksi.

Parhaista parasta – kaakaota Ghanasta

Avartin ja Lappeenrannan nuorisotoimen tarinallisten suklaiden takana on ghanalaisen Kuapa Kokoo -osuuskunnan kaakaonviljelijöiden Divine-suklaa. Suklaa jo sinällään on täynnä hyviä kertomuksia. Tärkein tarina liittyy kaakaonviljelijäyhteisöjen menestykseen: tänä vuonna 20-vuotissyntymäpäiviä juhlistava osuuskunta sai alkunsa noin 2 000 pienviljelijän yhteenliittymästä, ja nyt viljelijöitä on mukana jo noin 85 000. Vuonna 2007 kaakaonviljelijöistä tuli ensimmäinen osuuskunta maailmassa, joka omisti lähes puolet myös suklaayhtiöstä, joka tuottaa Divine-suklaata.

Kuapa kokoo merkitsee ”hyvää kaakaonviljelijää” ja sen tunnuslause pa pa paa tarkoittaa ”parhaista parasta”. Näiden tunnustensa eteen osuuskunta on tehnyt myös lukuisia merkittäviä linjauksia ja ohjelmia ollakseen sanojensa mittainen: yksi ajan-kohtaisin ja globaalia suklaateollisuutta haastava linjaus on ollut lapsityövoiman tietoisuutta tunnetuksi tekävän ohjelman lanseeraus. Kansainvälinen työjärjestö ILO ja ghanalainen reilun kaupan kaakaotuottajayhteisö Kuapa Kokoo Farmers Union

aloittivat vuonna 2011 projektin auttaakseen Ghanan valtiota vähentämään lapsityövoiman hyväksikäyttöä. Kuapa Kokoo on reilu kauppa -sertifioitu osuuskunta, joka yrittää ratkaista maan massiivista lapsityövoimaongelmaa. Ghanassa arvellaan olevan lapsityöntekijöinä noin miljoona lasta. Kaakaotiloilla heitä on arvioitu olevan noin 180 000.

Myös konkreettisia, kyläyhteisöjä koskevia tuloksia on syntynyt monella tasolla. Tähän mennessä reilun kaupan sosiaalisiksi saavutuksiksi kaakaonviljelijöiden kyläyhteisöissä on listattu 8 koulurakennuksen, 350 käsinkaivetun kaivon, 19 porakaivon, 7 vessan ja 56 maissimyllyn rakennustoteutukset. Lisäksi terveyspalveluita on tarjottu 5 605 jäsenelle (mukaan lukien kaihi- ja tyräongelmat) ja naisten valtaistamiseksi kyläyhteisöissä on koulutettu yli 60 naisten ryhmää ja nimetty 586 naista johtamis- ja taitokoulutukseen 22 alueella.

Toisaalta suklaan käärepaperiin on sisällytetty myös toisenlainen tarinoiden kirjo kulttuuriperinnöstä: kääre on täynnä länsiafrikkalaisia Adinkra-symboleja, jotka kuvaavat sananlaskumaisesti ja symbolisesti viisautta suklaan alkuperäiskulttuurista. Symbolien uskotaan tuovan saajalleen merkityksellisiä asioita ja ikiaikaista maailman viisautta.

Laura Hokkanen

KUVA AVARTTI-OHJELMAN ARKISTO

RUOKAA REILUSTI

BIG MAC

ja unelmia
jokapäiväisestä
leivästä

Miten voisi ymmärtää rahan ostovoimaa: sitä, mihin raha missäkin maassa riittäisi, vaikka palkka- ja hintataso ovat varsin erilaiset? The Economist -lehti loi vuonna 1986 leikkimielisen Big Mac -indeksin. Koska Big Mac -hampurilaista myydään lähes 120 maassa, antaa se mahdollisuuden vertailla eri maissa samaa tuotetta. Taloustieteessä

puhutaan ostovoimapariteetista. Se kertoo arvion vaihtokurssista, joka tarvitaan muuttamaan kahden maan valuuttakurssit ostovoimaltaan yhtäläisiksi. Ostovoimapariteettia tarvitaan, kun halutaan verrata kahden maan elintasoja.

Vuonna 2013 *International Business Times* jatkoi mallin pohdintaa tarkastelemalla työaika, joka kuluisi yhden hampurilaisen tienamiseen 20 maan

minimipalkalla. Tämä tarkastelu suhteuttaa Big Mac -indeksiä sen tosiasian kanssa, että valtaosa maailman ihmisistä voi vain haaveilla pikaruokahampurilaisen kuluttamisesta palkkansa turvin, näyttipä hintataso meidän silmissämme miten halvalta tahansa.

Maailmankauppalehti leipoi ihmiselämän edellytystä symboloivan leivän ja ylellisyyttä osoittavan hunajan yhdistelmän, hunajasämpylät. Niitä on helppo soveltaa herkullisiksi "Big Mac" -kotihampurilaissämpylöiksi tai syötäväksi sellaisenaan. Sämpylät yhdistävät samalla Nicaraguan hunajantuottajien osaamisen sekä palestiinalaisten oliiviöljytuottajien taidot. Porkkanayllätys sämpylän sydämessä tuo leipään mukaan myös suomalaisen sadonkorjuuajan henkeä.

Big Macin ansaitsemiseen kuluva työaika minimipalkalla

Kuvaan on laskettu minuuttimäärät, jotka kuluvat kunkin maan minimipalkkaa tienaavalta työntekijältä Big Mac-hampurilaisen ansaitsemiseen 21 maassa.

Hunajasämpylät hampurilaisiin

Noin 20 kpl normaalikokoisia tai 15 hampurilaissämpylää

(Resepti mukailtu Reilun Kaupan edistämisyhdistyksen reseptistä vuodelta 2000.)

5 dl lämmintä vettä
50 g eli yksi pala hiivaa
1 tl suolaa
1/2 dl reilun kaupan hunajaa
4 3/4 dl grahamjauhoja
n. 8 dl vehnä jauhoja
2 rkl reilun kaupan oliiviöljyä

Täyte:

3 kpl porkkanaa
1/4 dl vettä
1 kasvisliemikuutio
1/2 dl reilun kaupan hunajaa
Voiteluun munaa

Lienna hiiva lämpimään veteen, lisää suola ja hunaja. Lisää sekoittaen grahamjauhot, oliiviöljy ja alustaan vehnä jauhot. Kohota taikina kaksinkertaiseksi.

Kuori ja raasta porkkanat. Sekoita liemikuutio kiehuvaan veteen. Lisää liemi ja hunaja porkkanaraasteeseen.

Kaaviloi taikina paksuhkoiksi levyiksi ja lisää porkkanatäyteraita keskelle taikinaa. Kierrä levyt rulliksi kuten kääretorttu. Leikkaa sämpylöiksi. Voit painella taikinaa sämpylän päältä niin, että porkkanatäyte peittyy sisälle. Voitele munalla.

Paista 200 asteessa noin 15 minuuttia.

Nicaragualaisen luomuhunajan tuottajat

Cooperativa de Servicios Agropecuarios Tierra Nueva eli COSATIN on noin 350 pienkahvi- ja hunajatuottajan yhteenliittymä Boacossa, Nicaraguassa. Osuuskunnan jäsenistä valtaosa tuottaa korkealaatuista luomu Arabica kahvia 900–1400 metriä merenpinnan yläpuolella. Osuuskunta on kannustanut kahvinviljelijöitä ottamaan viljelykseen myös esimerkiksi hunajaa, jotta he eivät olisi niin riippuvaisia kahvin maailmanmarkkinahintojen heilahteluista. Alueen kasvillisuus trooppisten kukkien täyttämänä sopii hyvin hienon, kermanaisen hunajan tuottamiseen. Hunajatuottajat tulevat pääosin Chinandegan, Masayan, Granadan, El Saucen ja Matiguásin alueilta.

Mehiläistarhauksen rinnalla mehiläistenhoitajaperheet viljelevät maissia, papuja, paprikaa ja muita maataloustuotteita omaan kulutukseen tai myyntiin. Pienviljelijät ovat ylpeitä maastaan, työstään ja laajasta valikoimasta itsekasvattamiaan tuotteita.

Nicaraguassa ekosysteemi on haavoittuvainen, joten tuottajien on oltava tietoisia toimiensa vaikutuksista ympäristöön. Cosatin järjestääkin erilaisia työpajoja mehiläishoidon ajankohtaisista teemoista. Esimerkiksi maailmanlaajuisen mehiläistaudin "varroan" torjumisessa hyödynnettiin ihmiselle harmitonta muurahaisappoa.

Osuuskunnassa on toteutettu vuosien aikana useita ohjelmia naisten

Mehiläismestari Julio Flores.

taloudellisen aseman parantamiseksi. Nicaraguassa on pitkään vallinnut yleinen käsitys siitä, että maaomistajuus kuuluu miehille; kun nainen menee naimisiin ja perii maan isältään, hänen miehensä automaattisesti ottaa sen hallintaansa. Vuonna 2006 osuuskunnassa toteutettiin selvitys, jota varten haastateltiin viljelijöitä. Analyysi tuki jo aiemmin tiedossa olleita havaintoja: naisten osallistuminen viljelyosuuksuntien toimintaan oli vähäistä. Tämän seurauksena osuuskuntaan luotiin tasa-arvo-ohjelma, jonka myötä Cosatinissa toimii nyt myös viidestä naisedustajasta koostuva naisten komissio. Komission myötä naisille on tarjottu koulutusta ja avauksia myös pienyritysjyyteen mehiläistarhaajina. Palestiinalaisista

oliiviöljyn tuottajista kerrottiin Maailmankauppalehden numerossa 2/2014.

Cosatinin viljelijöistä kerrotaan myös Sofia Laineen ja Raisa Kyllikki Karjalaisen teoksessa Kahvin hinta. Kertomuksia nicaragualaisista kahvintuottajista (2006). Tammi.

Hunajaa ja oliiviöljyä maahantuo Tampereen Kehitysmaakauppa.

Laura Hokkanen

Kaksivuotias Vilppu tutustumassa Selynin pehmoleluihin. Yönsä hän nukkuu isältä peritty pehmopupu kainalossaan. Parasta pehmoleluissa Vilpun mielestä on se, että niitä voi halata ja pussata.

Reiluus on lisäbonusta myös hellyttävässä pehmolelussa

Nallekarhut ja muut pehmo-otukset ovat lelumaailman ikisuosikkeja kaikkialla maailmassa. Myös leluharrastajan täytyy kuitenkin seurata aikaansa ja kehittää tuotteitaan. Srilankalainen Selyn Exporters pärjää kovassa kilpailussa yhdistämällä tämän päivän kaupallisen osaamisen ja laadun vaatimukset perinteisiin käsityöläistaitoihin.

Srilankalainen Selyn Exporters (Pvt) Ltd valmistaa käsin kudotusta puuvillasta pehmoleluja, asusteita ja sisustus- tuotteita. Maan kankaankudonnalla on pitkät perinteet. Nyt se on kuitenkin vaikeuksissa, joihin on monta syytä, kuten katoava ammattitaito, kilpailukyvyttömät hinnat ja vanhentuneet mallistot.

Sandra Wanduragalan vuonna 1991 perustama ja pikkuikänsä Selynin mukaan nimeämä Selyn Exporters on pystynyt vastaamaan muuttuvan maailman vaatimuksiin. Yritys työllistää tuhat ihmistä, joista valtaosa, 947, on naisia. Selynin liikevaihto on yli 650 000 euroa, ja siitä noin puolet vientikauppaa. Tilikauden

2012/2013 tulos oli 10 976 765 rupiaa eli 66 389 euroa (1 euro = 165 Sri Lankan rupiaa).

Sandran tytär, **Selyna Peiris**, on nykyisin 28-vuotias Englannissa ja Itävallassa opiskellut lakinainen, joka työskentelee perheyrittäjien kehitysohjaajana.

Selyna Peirisin mukaan yksi tämän päivän suurista haasteista on osaavan työvoiman saaminen. Perinteinen ammattitaito on harvinaistumassa. Nuoret epäroivät tulla mukaan käsityötuotantoon, sillä he kokevat sen vanhaksi, katoavaksi ammatiksi, ja toisaalta monet vanhemmat, osaavat ihmiset muuttavat ulkomaille, muun muassa kotitaloustyöhön.

Näitä asenteita Selyna haluaa

muuttaa luomalla Selynista houkuttelevan ja muodikkaan brändin, jonka sekä työntekijät että asiakkaat kokevat omakseen. Tuotekehittelyllä haetaan uusia malleja, uusia kirkkaita värejä ja korkeaa laatua, ja näin saadaan tuotteista haluttavia.

– Emme viesti ihmisille, että ostakaa meiltä, koska autamme niin monia ihmisiä, vaan ostakaa meiltä, koska tuotteemme ovat hyviä. Sivumennen voimme sitten mainita, että autamme niin monia ihmisiä, summaa Selyna Peiris.

Työ ihmisten luokse

Selynillä on viisi omaa työpajaa, joissa työskentelee liki 300 ihmis-

tä. Palkka riippuu työtehtävistä ja kokemuksesta, mutta matalimmillaankin se on 12 000 rupiaa kuukaudessa, eli lähes kaksinkertainen maan minimipalkkaan verrattuna.

Selyn on myös auttanut perustamaan työpajoja kyliin, joissa edelleen on käsinkudonnan perinteitä ja osaajia. Näin ihmisten ei tarvitse muuttaa työn perässä, vaan työ tulee kotikonnuille. Muun muassa Kurunegalan ja Batticaloan maaseuduilla yrityksen alihankkijoina on 18 kudontatyöpajaa, joissa työskentelee yhteensä 350 naista ja 8 miestä. Useimmissa näistä yrittäjänä toimii aikaisemmin suoraan Selynin palkkalistoilla ollut kutoja.

Näin on myös **Chandra Abeykoonin** laita. Neljä vuotta Selynin työpajassa työskennellyt perheenäiti ei kotona ilmenneiden ongelmien vuoksi enää pystynyt olemaan töissä ulkopuolella, vaan muutti takaisin

kotikyläänsä. Selyn tarjoutui rakentamaan työpajan Chandran kodin yhteyteen, ja näin sai alkunsa hänen yrityksensä Selynin alihankkijana. Nykyisin hän työllistää kymmeniä kotikylänsä naisia ja kouluttaa ammattiin harjoittelijoita.

– Kutomoja ylläpitävät yksityisyrittäjät, pääasiassa ihmiset, jotka aiemmin työskentelivät Selynin omissa työpajoissa, mutta jotka henkilökohtaisten syidensä takia eivät pystyneet jatkamaan työtä kotikylänsä ulkopuolella. Selyn auttoi heitä perustamaan omat kutomonsa tukemalla taloudellisesti avustuksilla ja luotoilla sekä teknisellä tuella. Pienyritykset työskentelevät samojen periaatteiden mukaan kuin Selynkin, eli ne noudattavat WTO:n, Maailman reilun kaupan järjestön, kriteerejä, kertoo Selynin tuotteita Eurooppaan tuovan itävaltalaisen EZA Fairer

KUVA RIITTA TALONPOIKA

Elsa ja leijona

Handelin tuottajayhteyshenkilö **Birgit Calix**.

Palkka ja eläke

Työpajoissa työskentelevien kutojen palkka on laskettu siten, että neljän tunnin päivittäisellä työajalla he pääsevät 8 000 rupian kuukausipalkkaan, eli runsaaseen 330 rupiaan päivässä. Useat tekevät täydempää päivää, ja keskimääräisiksi ansioiksi tulee 12 000–15 000 rupiaa kuukaudessa.

Työpajojen lisäksi tuotteita Selynille tekee yli 350 kotonaan työskentelevää käsityöläistä.

Selyn ei odota heiltä kahdeksan tunnin työpäiviä vaan on hinnoitellut työn siltä pohjalta,

että kotona työskentelevä pystyy tekemään neljä tuntia päivässä. Tällöin päiväansio on 500 rupiaa, mikä jo sekin ylittää koko-aikatyöstä maksettavan maan minimipalkan. Fair wage calculator -nettilaskimen (<http://www.fair-wageguide.org/>) mukaan minimipalkka on 334,04 rupiaa päivässä. Mikäli pystyy työskentelemään enemmän, palkka nousee tehtyjen tuotteiden määrän mukaan.

– Naiset eivät yleensä tee kahdeksan tunnin työpäiviä, koska heidän ajastaan suuri osa menee tehtäviin, joita heillä on naisina, perheenemäntinä ja äiteinä tai isoäiteinä, selventää Birgit Calix.

Ansiot kotona tehdyssä työssä ovat paremmat kuin yrittäjäveltoisissa työpajoissa. Miksi näin – vetävätkö yrittäjät välistä?

– Ei, ero johtuu erilaisista työtehtävistä. Kotonaan työskentelevät naiset ompelevat pehmoleluja, kun taas ulkoistetut työpajat ovat kutomoita. Niinpä on oikein sanoa, että ompelijat ovat

paremmin palkattuja kuin kutojat. Selynin tuotteita tehdessään molemmat ryhmät ansaitsevat huomattavasti minimipalkkaa enemmän, tarkentaa Calix. Työntekijöillä on myös

KUVAT PASI HAAPAKORVA

KUVAT EZA FAIRER HANDEL

Selyn Exporters (Pvt) Ltd on yksi ensimmäisistä yrityksistä maailmassa, joilla on oikeus käyttää Maailman reilun kaupan järjestön WTO:n merkkiä tuotteissaan.

Selynin pehmolelut ovat käsinkudotusta puuvillakankaasta tehtyjä ja niissä on polyesteritäyte. Käytetyt värit ovat myrkyttömiä. Lelut voi pestä, niille suositellaan villanpesuainetta ja viileää vettä.

suomalaisen sairausvakuutus- ja työeläkejärjestelmän kaltaisia etuuksia.

– Employee Trust Fund on lain edellyttämä rahasto. Työnantaja maksaa sinne sivukuluina kolme prosenttia palkkasummasta. Lisäksi työnantaja maksaa Employee Provident Fund rahastoon 12 ja työntekijä 8 prosenttia bruttopalkasta. Kotona työskentelevät eivät ole näiden järjestelmien piirissä. Jotta hekin saisivat turvaa, Selyn on perustanut heidän pariinsa vapaaehtoisen säästöohjelman, kertoo Selyna Peiris.

Vastuullista yritystoimintaa laadusta tinkimättä

Selyna Peiris kuvaa perheyrittäjänä toimijana, jolla on muodikkaat ja laadukkaat tuotteet, mutta joka myös työskentelee koko maan naisten aseman parantamiseksi työelämässä.

– Teemme bisnestä, siinä ei ole mitään häpeämistä. Lähökohtamme on sosiaalinen

vastuullisuus, sosiaalinen yritys- ja elämäntapa. Kaikissa päätöksissä, joita teemme, huomioimme toimimme vaikutuksen ympäristöön ja työntekijöihin.

KUVA PASI HAAPAKORVA

www.fairwageguide.org

on netissä oleva laskuri. Se antaa käsityksen palkasta verrattuna maan minimipalkkaan. Minimipalkan riittävyttä se ei arvioi. Palkan riittävyden, ostovoiman, vertailuun eri maiden välillä se ei sovellu, koska elinkustannukset eri maissa poikkeavat suuresti toisistaan.

Selyna korostaa sitä, että vastuullisuus, reilun kaupan ehtojen mukainen toiminta ei yksin riitä.

– Ambiente-messuilla Saksassa huomasin, että yhä useammat ihmiset ovat kiinnostuneita reilusta kaupasta. Maailma on muuttumassa siihen suuntaan, että ihmiset haluavat tietää tuotteiden alkuperän. Sillä kaikella on merkitystä, mutta vasta sen jälkeen kun design, laatu ja hinta ovat kohdallaan. On hienoa puhua maailman pelastamisesta ja omasta unelma reilusta maailmankaupasta, mutta todellisuutta on, että ellet vastaa markkinoiden kysyntään, et saa kauppaa aikaiseksi.

– Ulkomaankaupastamme 40 prosenttia menee muille kuin reilun kaupan yhteisöille. Nuo muut ostavat ensisijaisesti siksi, että pitävät tuotteidemme väreistä ja laadusta, mutta heidänkin ostopäätöksilleen reilu kauppa on positiivinen lisävaikuttaja.

Miltei puolet Selynin liikevaihdosta tulee myynnistä kotimaahan. Osa myynnistä on asusteita ja sisustustuotteita. Entä leikkivätkö lapset Sri Lankassa pehmoleluilla?

– Kyllä leikkivät, vakuuttaa Selyna. Se on melko suosittua ja suosio on kasvussa, pehmolelumme kilpailevat kiinalaisten muovituotteiden kanssa.

Antti Markkanen

Jutun teossa on käytetty lähteenä Selynin verkkosivuja selyn.lk, EZA Fairer Handelin verkkosivuja eza.cc, EZAn tuottajayhteyshenkilöiden Andrea Reitingerin ja Birgit Calixin sähköposteja sekä EZAn toiminnanjohtajan Andrea Schlehuberin maaliskuussa 2014 nauhoittamaa Selyna Peirksen haastattelua. Sosiaaliturvasta Sri Lankassa mm. www.ilo.org ja <http://www.epf.lk/whatisepf.php>.

KUVA HOUSE OF FAIRTRADE

Marja Prehti-Wright (vasemmalla) ja Elina Surakka. Oisin ruokapiirissä yhdistyvät globaali ja lokaali. Valikoimassa on kotimaista luomuruokaa sekä reilun kaupan ja luomutuotteita kaukomailta.

Kaupan kautta ruokapiiriin

Vuoden 2012 Maailmankauppalehdessä vierailtiin Fiskarsin ruukin ilon aiheessa, Ruukin Potussa ja Sipulissa. Luomu- ja lähiruuan erikoisliikkeen onnea ja huumaa kesti yli kaksi vuotta, lopulta pienen kylän pienen puodin oli todettava, ettei talviaikojen asiakasmäärä vaan riitä. Mutta tarina jatkuu...

Ruukin Pottu ja Sipuli oli Osuuskunta Oisin aikaansaannos. Voittoa tavoittelemattoman Oisin perusajatuksena oli ja on osallistua paikallistalouden kehittämiseen tarjoamalla kestäväällä tavalla ja mahdollisimman lähellä tuotettua ruokaa. Tämän mukaisesti Ruukin Pottu ja Sipulissa oli myynnissä paitsi luomu- ja lähiruokaa, myös hyvä valikoima reilun kaupan elintarvikkeita.

Monen toiveen summa

Oisin lähtökohta oli monen toisistaan tietämättömän ihmisen ajatuksissa virinnyt toive laadukaasta ja luonnollisen ravinnon saamisesta kodin lähelle. **Marja Prehti-Wrightin** haaveissa oli ollut luomupalstaviljelmä, Kati Sointukangas oli kaivannut luomuruokaa ja yhteisöllisyyttä, **Elina Surakka, Johanna Illman** ja muut osuuskunnan jäsenet unel-

moivat kylän keskustassa olevasta paikasta, jossa ruokaostosten lisäksi voisi pistäytyä vaihtamaan kuulumisia, juoda kupillisen kahvia ja osallistua kylän sosiaaliseen elämään.

Tämän ja paljon muuta Ruukin Pottu ja Sipuli tarjosi Oisin pystytettyä kaupan keskelle Fiskarsin ruukkia. Kauppaa hoiti Kati Sointukangas palkattuna myymälänhoitajana, useita vapaaehtoisia kävi hoitamassa osan myyntivuo-

roista ja muista kaupan rutiineista. Mutta kauppa kävi kalliiksi. Kiinteät kuukausimeno kipurivat tonniin, lisäksi tuli yhden työntekijän palkka.

Olisiko tulos ollut onnistuneempi, jos kaupan ylläpito olisi hoidettu vuoropäivin talkoilla osuuskuntalaisten kesken?

– En usko, että se olisi onnistunut, Marja Prehti-Wright sanoo.

– Pottu oli avoinna seitsemänä päivänä viikossa, eikä sen hoito mielestäni olisi onnistunut talkoopohjalla. Pikkukylässä toimiminen on eri asia kuin esimerkiksi suurissa opiskelijakaupungeissa, joissa löytyy riittävästi vapaaehtoisia työntekijöitä.

– Meillä muilla oli myös sellainen elämäntilanne, etteivät säännölliset kokopäiväiset myymälässä olemiset olisi edes onnistuneet, sanoo Elina Surakka.

Kaupan päivittäinen aukiolo oli tilan vuokraajan, Fiskars-yhtiön, asettama ehto.

– Kylään halutaan matkailijoita ympäri vuoden, eivätkä suljettuina olevat kaupat ole

hyvä juttu, Prehti-Wright sanoo.

– Kuitenkin kiireinen matkailijasesonki on vain koulujen kesälomien ajan ja muutamina viikonvaihteina tapahtumien yhteydessä.

Hiljainen on kylätie

Kaksi vilkasta kesää ei riittänyt pitämään Pottua ja Sipulia jaloillaan pitkiä, hiljaisia talvia.

– Tällä asukas pohjalla ei yksinkertaisesti voi saavuttaa koko vuoden kannattavuutta, Surakka sanoo. Niin luomun ja lähiruuan kannattajia kuin valtaosa ruukkilaisista onkin, niin eivät hekään määräänsä enempää voi syödä. Kesäisin kymmenettuhannet Fiskarsissa vierailevat matkailijat loivat mahdollisuuden kaupalle selvitä niinkin pitkään.

Kati Sointukangas

Ruokapiirin esittelyteltalla Maan Maut -tapahtumassa Fiskarsin Ruukissa syksyllä 2014 Johanna Ilman ja Marja Prehti-Wright.

Ruukin Pottu ja Sipuli keväällä 2012.

Kaupan lopettaminen ei merkinnyt täydellistä tappiota.

– Uskon, että Ruukin Pottu ja Sipuli muutti monien täkäläisten suhtautumista luomuun, eettiseen ja lähiruokaan, Prehti-Wright sanoo. Vaikka eivät kaikki asukkaat käyneetkään puodissa, niin aina kylillä käydessään he kulkivat sen ohitse. Varmasti kaupan olemassaolo huomattiin ja sen sanoma levisi.

Kaupan ovi suljettiin viimeisen kerran 31.8.2013. Osuuskunnalle jäi kauniin muiston lisäksi vähän velkaa, hiukan enemmän myymättä jäänyttä tavaraa ja tahtotila hoitaa maksettavat pois.

– Loppuaikoina emme enää ottaneet lisää tavaraa, vaan halusimme myydä hyllyissä olevat erät loppuun, Prehti-Wright sanoo. Jotkut asiakkaat siitä välillä huomauttivatkin, mutta muutoin ei voinut toimia.

– Onneksi vain vähän jäi sellaista tavaraa, jossa viimeinen

myyntipäivä oli nopeasti umpeutumassa, Surakka sanoo. – Aloimme hiljalleen organisoida ruokapiiriä toimivaksi.

Oisi on huusi

Kuluvan vuoden tammikuussa käynnistetty Oisin ruokapiirin uusi tuleminen on saanut jo liki sata jäsentä. Kerran kuussa Oisin postituslistalla olevat saavat sähköpostin mukana tilauskavakkeen. Noin viikon kuluttua tilauksesta tavarat odottavat pakattuina noutajiaan.

– Tuotelista on tällä hetkellä jo kuuden sivun mittainen, Prehti-Wright sanoo.

– Ja lisää otetaan sitä mukaa kun toiveita esitetään. Sana on levinnyt ystävien ja sukulaisten avulla laajalle, ja myös postimyyntimahdollisuutta on tiedusteltu.

– Olemme huomanneet, että kaupasta ja ruokapiiristä hankitaan osittain eri tuotteita, Prehti-

”Ruukin Potun ja Sipulin linjana oli myydä luomua, reilua ja lähiruokaa niin edulliseen hintaan kuin mahdollista.”

Wright sanoo.

– Potusta meillä esimerkiksi ostettiin yhtä tiettyä kahvia jatkuvasti, mutta ruokapiirissä sitä ei ole myyty ollenkaan. Eli ilmeisesti kaupassa tartutaan herkemmin tietynoloihin pakkauksiin, ruokapiirissä herätehankintoja tulee vähemmän.

Ruukin Potun ja Sipulin linjana oli myydä luomua, reilua ja lähiruokaa niin edulliseen hintaan kuin mahdollista.

– Tuolloin vallalla oli käsitys, että luomuruoka on paljon kalliimpaa kuin niin sanottu tavallinen ruoka, Prehti-Wright sanoo.

– Me halusimme kääntää asian niin, että luomu olisi sitä tavallista ja samalla siis kilpailukykyisellä hinnalla myytävää. Samoin Oisin ruokapiirin linjana on myydä niin edullisesti kuin voidaan. Pottu-

velkoja on vielä, niistä selviytymiseen menee arviolta puolisen vuotta.

– Meille perustajajäsenille jäi myös lainan takia velkoja, jotka suoritamme henkilökohtaisesti.

Ruokapiiri toimii kolmen aktiivin varassa, ja tuotteiden jakopäivä on arvatusti kiireinen.

– Vastaavanlaiseen yritykseen ryhtyville voin sanoa, että tilausten jakoa edeltävänä päivänä kannattaa tehdä valmiiksi kaikki mahdollinen, sillä pakettien lajittelu, papereiden selvittely ja muu homma vievät yllättävän paljon aikaa.

Oisin ruokapiiri ei siis ole pelkästään fiskarslaisten juttu, vaan siihen voi vapaasti liittyä kuka tahansa.

– Jäsenmaksua meillä ei ole eikä ostopakkoa. Liittyä voi vaikka osoitteessa tilaus.pottu@gmail.

com. Eikä tarvitse pelätä, että ilmoittautumalla joutuu nakitetuksi talkootyöhön.

– Ei todellakaan, Oisiin on oikeasti helppo ja vaivaton liittyä, ja halutessa siitä voi jättäytyä pois ilman ehtoja, Elina Surakka vakuuttaa.

Entä Maria Prehti-Wright, vieläkö haaveilet palstaviljelmästä osuuskunnan hoteissa?

– Nyt vedetään ruokapiiriä. Sillä sipuli.

Teksti **Suvi Heino**
Kuvat **Sara Riihiaho ja Suvi Heino**

Artikkeli on tehty yhteistyössä Fiskarsin paikallisnettiradion www.radiofiskars.fi kanssa. Kuuntele haastattelu kokonaisuudessaan osoitteessa <http://www.radiofiskars.fi/2014/09/osuuskunta-oisista-maria-prehti-wright-seka-elina-surakka/>

KUVA SYC

KUVA KATI HJERP

Sasha Retail and Wholesale -myymälä matkailijoiden suosimalla Chowringheen alueella. Kolkata, Intia. Sasha on Maailman reilun kaupan järjestö WFTO:n jäsen.

Käsitöiden ostaminen suoraan paikallisilta käsityöläisiltä on reilua matkailua. Joyce Muarenga namibialaisessa Ngoma Craft Centre -myymälässä.

Kehittyvistä maista kolmasosa saa pääosan vientituloistaan matkailusta. Savonlinnassa ke- sällä järjestetyillä Reilun kaupan markkinoilla oli teemana reilu matkailu. Yhtenä asiantuntijana paikalla oli Reilun matkailun yhdistyksen puheenjohtaja Julia Jänis, joka puheenvuorossaan haki keinoja minimoida matkailun aiheuttamia ongelmia ja lisätä sen myönteisiä vaikutuksia.

Matkailu on yksi nopeimmin kasvavia tuotannonaloja maailmassa. Maailman matkailujärjestö UNWTO on arvioinut, että vuonna 2030 maailmassa on jopa 1.8 miljardia kansainvälistä matkailijaa. Suurin osa matkailun kasvusta keskittyy Aasiaan, Afrikkaan ja Etelä-Amerikkaan. Luonnon, talouden ja paikallisten asukkaiden kannalta ei ole yhden- tekevää, miten tällaiset volyymit matkailijoita kuluttaa erilaisia

Reilu matkailu säästää luontoa ja kunnioittaa kulttuureja

palveluita. Reilu matkailu pyrkii minimoimaan matkailun haitallisia vaikutuksia ja lisäämään sen positiivisia vaikutuksia.

Reilu matkailu ei käsitteenä merkittävästi eroa kestävästä tai vastuullisesta matkailusta. Varsinaisia reilun matkailun palveluita on toistaiseksi saatavilla vain Etelä-Afrikassa, jossa on luotu sitä varten oma sertifiointijärjestelmä (Fair Trade in Tourism in South Africa). Suomessa Reilun matkailun yhdistys on järjestänyt tiedotusta ja koulutusta reilun matkailun puolesta vuodesta 2003.

Luonnonvarat koetuksella

Matkailu kuluttaa runsaasti luonnonvaroja. Matkailijoiden

vedenkulutusta lisäävät huomattavasti uima-altaat, viheralueet ja golfkentät. Loistohotellin asukas saattaa kuluttaa jopa 70 kertaa enemmän vettä vuorokaudessa kuin paikallinen asukas. Hupenevat vesivarat matkailutoimijoiden ja paikallisten asukkaiden välillä ovatkin kärjistyneet esimerkiksi Balilla, missä pohjavesivarat ovat kovaa vauhtia ehtymässä.

Reilussa matkailussa pyritään vähentämään vedenkäyttöä ja kierrättämään käytettyä vettä toisiin tarkoituksiin. Hotelleissa vetä säästävien hanojen on todettu tuovan merkittäviä taloudellisia säästöjä. Erityisen kuivissa ympäristöissä peseytymisvedet kelpaavat puolestaan hyvin vielä kasteluun. Matkailu onkin usein suosittua juuri alueilla, joissa on pulaa makeasta vedestä.

Matkailu kuluttaa paljon energiaa ja erityisesti fossiilisia polttoaineita kuljetuksen ja majoituksen kautta. Matkailun osuus maailman hiilidioksidipäästöistä on noin viisi prosenttia, mutta matkailun nykyisellä kasvuvauhdilla päästöjen odotetaan kasvavan 135 prosenttia vuoden 2005 tasosta vuoteen 2035 mennessä. Silloin lähes puolet kaikesta lentoliikenteestä tapahtuu Aasian ja Tyynenmeren alueella.

Ongelma on erityisesti pitkissä mannerten välisissä lennoissa. Esimerkiksi Ranskassa ne muodostavat vain kaksi prosenttia kaikesta lentoliikenteestä, mutta aiheuttavat lähes puolet koko lentoliikenteen CO₂-päästöistä. Myös laivaliikenne aiheuttaa merkittäviä kasvihuonepäästöjä. Suurin hiilijalanjälki on matkalla,

jossa ensin lennetään Euroopasta Karibianmerelle ja sitten risteilläään siellä viikosta kahteen.

Reilu matkailu tarkoittaa kokonaisvaltaista ympäristöhaittojen minimoimista matkailussa. Ympäristö ja paikalliset ekosysteemit pitää huomioida jo matkakohteiden rakennusvaiheessa. Jätteiden vähentämiseen ja uusiokäyttöön tulee panostaa erityisesti maissa, joiden jätehuolto ei ole Suomen tasolla. Veden säästäminen ja vesivarojen suojeleminen vähentävät myös matkailun ilmastotaakkaa.

Hiilineutraalius on reilua matkailua, koska silloin pyritään minimoimaan kasvihuonepäästö niin kuljetuksessa kuin majoituksessa ja aktiviteeteissakin. Monilla lentoyhtiöillä on omat tavoitteensa hiilineutraaliuden suhteen. Vapaaehtoiset lentomak-

Mashi Craft Centre Namibia

”Reilu matkailija kohtaa paikalliset asukkaat tasavertaisina ihmisinä ja kohtelee heitä samoin kuin muitakin ihmisiä.”

sut ja lentopäästöjen kompensointiohjelmat tukevat matkailun ilmastohaittojen vähentämistä, mutta varsinainen ongelma on lentoliikenteen vuosittainen kasvu, joka uhkaa vesittää ilmastotoimet. Reilu matkailija valitsee matkustustavaksi muun kuin lentokoneen aina kuin se on mahdollista.

Raaka-aineet ja työvoima paikan päältä

Matkailu on valtava taloudellinen potentiaali varsinkin kehittyville maille, joista kolmasosa saa pääosan vientituloistaan matkailusta. Koko maailman työpaikoista kahdeksan prosenttia on suoraan tai epäsuoraan kytköksissä matkailuun. Erityisesti matkailu on tärkeä naisten ja pienyritysten työllistäjä.

Monissa köyhemmissä maissa matkailuun liittyy kuitenkin tulojen vuotamista takaisin matkailijoiden lähtömaihin. Matkat saatetaan maksaa kokonaisuudessaan lähtö-

maassa ja lentoyhtiöt, hotellit ja ravintolatkin sekä matkatoimistot ovat usein länsimaaisessa omistuksessa. Ruokia, juomia ja huonekaluja tuodaan esimerkiksi Afrikan kaukaisiin matkakohteisiin eri puolilta Eurooppaa. Myös työvoimaa saatetaan tuoda ulkomailta paikallisen ammattitaitoisen työvoiman puutteesta.

Reilu matkailu suosii paikallisia yrittäjiä ja tuotteita. Vaikka työntekijöiden reilumasta kohtelusta paikallisten omistamassa hotellissa ei olekaan takuita, niin rahat jäävät kuitenkin yleensä kohdemaahan. Lisäksi pienyrityksillä on erinomainen paikallisen kulttuurin ja olosuhteiden tuntemus, jota matkailijat voivat hyödyntää.

Reilussa matkailussa matkamuistot ostetaan mieluummin paikallisilta käsityöläisiltä ja toreilta kuin hotellien matkamuistomyymälöistä. Näin

käsityöiden valmistajat saavat suoraan reilun korvauksen tekemistään tuotteista. Reiluja matkamuistoja

Matkailijoiden jätteet ovat iso ongelma etenkin maissa joissa kierrätys toimii puutteellisesti.

ovat myös paikallisilta toreilta tai tuottajilta ostetut kankaat, mausteet ja ruoka-aineet. Jokainen voi kohdallaan miettiä, missä menee tinkimisen raja. Jos kyse on alle euron summasta, ero voi olla suomalaisittain mitätön, mutta myyjän kannalta merkittävä.

Reilu asenne matkalle mukaan

Vaikka reilu matkailu voi periaatteessa maksaa enemmän jos ympäristönäkökulmat on huomioitu ja työntekijöiden oikeuksista ei tingitä, liittyy reiluun matkailuun myös paljon sellaista, joka ei maksa mitään. Kyse on pikemmin matkailijan omasta asenteesta kuin ostettavista palveluista.

Reilu matkailija lähtee matkalle oppivalla asenteella ja haluaa tutustua paikalliseen kulttuuriin, joka usein aukenee parhaiten

tutustumalla joihinkin matkakohteen asukkaisiin. Reilu matkailija kohtaa paikalliset asukkaat tasavertaisina ihmisinä ja kohtelee heitä samoin kuin muitakin ihmisiä. Tämä tarkoittaa esimerkiksi luvan pyytämistä valokuvaamisesta varten sekä kulttuuristen käytäntöjen ja tapojen kunnioittamista.

Matkasta saa enemmän irti, jos siellä syntyy henkilökohtaisia ystävyyssuhteita. Kielitaidosta riippuen juttutuokio taksinkuljettajan, tarjoilijan tai torimyyjän kanssa voi antaa enemmän ja syvällisempää tietoa matkakohteesta kuin opaskirjat. Kun kotona matkakuvissa on pelkän henkilön sijaan ihminen, jonka nimi ja elämänhistoria ovat jääneet mieleen, voi todeta olleensa reilusti matkalla. Joskus yhteydenpito jatkuu vielä matkan jälkeenkin elämää rikastuttaen.

Kenellä on vastuu?

Reilussa ja kestävässä matkailussa keskustellaan jatkuvasti siitä, mikä on yksittäisen matkailijan ja matkailuyritysten vastuu. Periaatteessa keskustelu on turha, sillä molempien osapuolten kuuluisi noudattaa reilun matkailun periaatteita ja toimia niin vastuullisesti kuin mahdollista. Esimerkiksi ilmailuala ei voi odottaa, että matkailijat alkavat vaatia vähäpäästöisempiä lentoja.

Erilaiset sertifikaatit on luotu sitä varten, että yritysten eettisyyttä voitaisiin mitata sekä valvoa ja samalla kuluttaja voisi luottaa tietyn sertifikaatin saaneen yrityksen eettisyyteen. Kestävän matkailun sertifikaatteja on matkailualalla yli sata kansainvälisellä tasolla. Tämä voi tietysti hämmentää kuluttajia,

Malesialainen moskeija pyytää matkailijoita pukeutumaan moskeijasta saatavaan peittävään kaapuun. Veronika Vynaryk sovittaa kaapua ylleen.

mutta sertifikaateista on hyvin tietoa saatavilla.

Reilun matkailun näkökulmasta olennaista on tunnistaa vastuullisuuden ja eettisyyden eri osa-alueet ja toimia niiden mukaisesti. Tässä mielessä pelkät ympäristövastuullisuuteen liittyvät sertifikaatit eivät välttämättä takaa palvelun reiluutta, koska reilussa matkailussa myös työntekijöiden oikeudet ja suhteet paikallisväestöön ovat yhtä olennaisia kuin ympäristönsuojelu.

Teksti ja kuvat **Julia Jänis**

Reilun matkailun yhdistyksen puheenjohtaja

Lisää tietoa reilusta matkailusta ja yhdistyksen kampanjoista:
www.reilumatkailu.fi
www.ilmastokestavaamatkailua.fi
www.liianpahaollakseenottoa.fi

Namibialaisen Shamvura Camp -majatalon suihkuvedet käytetään puutarhojen kasteluun veden säästämiseksi.

Siajabu Iddi lempinimensä mukaan nimetyssä Sikitiko-myyvälässä Lappeenrannan kauppahallissa vuonna 2009.

Innostus oli kova, kun Lappeenrannassa perustettiin kehitysmaakauppayhdistys huhtikuussa 1988. Perustavassa kokouksessa oli 11 aktiivista ihmistä, ja kevään kuluessa kokouksiin tuli lisää toiminnasta kiinnostuneita sadankomitealaisia, rauhanpuolustajia, seurakuntalaisia ja muuten vaan innostuneita.

– Ensimmäinen kesä pidettiin myyntikojua kauppatorilla tiistaisin, keskiviikkoisin ja perjantaisin klo 15–19, ja ensimmäinen Mahdollisuuksien torikin järjestettiin jo toukokuussa, Leeni Kokko kertoo.

– Syksyn lähestyessä myyntitilan löytäminen alkoi kiehtoa, joten suuntasimme kaupungintalolle kysymään, löytyisikö jotakin. Kun myös Unicefin toimintaryhmä tarvitsi toimitilaa, yhdistimme voimamme. Vanhasta Lappeen kunnantalosta tilat löytyivät ja vieläpä ihan ilmaiseksi.

– Marraskuussa 1988 pääsimme sisustamaan kahden huoneen myymäläämme, jonka nimeksi tuli Kehitysmaa ja Unicef Puoti. Uusi uljas puotimme oli avoina tiistaisin ja perjantaisin klo 16–19 ja lauantaisin klo 9–14, joulukuussa joka päivä. Unicefin toiveesta myyjä piti olla paikalla aina kaksi, yksi kummastakin

yhdistyksestä.

Leeni Kokko muistelee huvittuneena, miten lupa ensimmäisen joulunajan sunnuntaiaukioloon saatiin peräti Kauppa- ja teollisuusministeriöstä; paikallinen poliisiviranomainen ei sellaista myöntänyt.

– Toimimme aluksi vapaaehtoisvoimin, vasta vuonna 1990 meillä oli ensimmäinen työllisyystuella palkattu myyjä. Myötätuulta oli paljon, esimerkiksi puhelimen ja liittymän meille lahjoittivat paikalliset teleasentajat, Leeni Kokko muistelee.

Puoti oli lämmin ja viihtyisä, mutta kaupunkilaisten mukaan syrjässä. Se asia korjautui,

Lappeenrantalainen Maailmankauppa Sikitiko elää viimeistä syksyään, vuodenvaihteessa yhdistys lopettaa säännöllisen kauppatoiminnan.

– Yhdistyksen perustamisen innossa totesimme, että toimimme niin kauan kun meitä tarvitaan.

Nyt mietimme, onko tehtävämme tehty, kun lappeenrantalaiset hakevat reilut kahvinsa marketeista. Mutta eihän niistä kuitenkaan saa pienten käsityöläisosuuskuntien tuotteita, sanoo yhdistyksen toiminnassa alusta asti mukana ollut **Leeni Kokko**.

Onko Maailmankauppa Lappeenrannassa tehnyt tehtävänsä?

kun kauppa vuonna 1991 pääsi muuttamaan Kauppakadulle. Nyt tilasta piti kuitenkin maksaa vuokraakin.

– Kaupunginarkkitehti Aho vinkkasi, että anoisimme vuokran verran tukea kaupungilta, ja näin asia järjestyikin, Leeni Kokko kertoo. Siitä huolimatta puhelinmaksut ja sähkölaskut olivat kumppani-Unicefille liikaa, ja he jättivät puodinpidon vuonna 1992.

Toukokuussa 2005 kauppa, nyt jo nimeltään Maailmankauppa Sikitiko, muutti kauppahalliin.

Kummityöstä nimi puodille

Kaupan pyörittäminen ei lappeenrantalaisille riittänyt, vaan he halusivat myös jotakin muuta, yhtä konkreettista. Yhdistyksen jäsen **Tuija Maaret Pykäläinen** oli tutustunut Suomessa opiskelemaan tansanialaistyttöön, ja tiedossa oli, että myös tämän sisar haluaisi opiskelemaan. Niinpä yhdistys päätti auttaa yhden nuoren kouluttamisessa ammattiin.

– Nuori tansanialainen **Siajabu Iddi**, lempinimeltään Sikitiko, saapui 'kummityöksemme' Suomeen

1990, Leeni Kokko kertoo.

Sikitikon haaveena oli kättilöksi valmistuminen. Hän opiskeli ensin pari vuotta suomea työskentelemällä kotiapulaisena ja lastenhoitajana ja pääsi sitten Lahteen aikuisoppilaitokseen opiskelemaan apuhoitajaksi. Lappeenrannan Kehitysmaayhdistys keräsi hänelle kuukausirahaa, ja tukija Lahdessa tarjosi asunon. Sitkeydellä ja tiukalla päätäväisyydellä, monien ystävien avustuksella apuhoitajan pätevyys tuli, minkä jälkeen Sikitiko palasi Tansaniaan.

– Tuolloin ulkoministeriö ei myöntänyt minkäänlaisia avustuksia täällä toteutettaviin kehitysyhteistyöprojekteihin. Sikitikon kouluttaminen oli suuri ponnistus pienelle yhdistyksellemme. Tukeen osallistui myös Äetsän kehitysmaaseura. Yhteisvoimin saimme rahoitukset hoidettua niin, että Sikitikon opinnot mahdollistuivat.

– Olimme luvanneet rahoittaa myös hänen kättilöopintonsa, jos hän pääsee opiskelemaan, Leeni Kokko kertoo. Näin kävikin, ja Sikitikosta tuli kuin tulikin kättilö, missä työssä hän toimii edelleen. Ihan vaivattomasti sekään ei

käynyt, sillä kouluttautuminen kotimaassa vaati vielä toisenkin uuden kielen, nyt englannin, opettelemisen. Suomalainen perushoitajan tutkinto oli kuitenkin Tansaniassa arvostettu pohja koulutukselle.

Monelle kehitysyhteistyöhankkeissa tai muissa merkeissä Tansaniassa vierailleelle suomalaiselle Sikitiko on ollut hyvä niin kielen kuin kulttuurinkin "tulkki".

Kättilöksi valmistumisensa jälkeen hän on vieraillut Suomessa muutaman kerran, ja on silloin päässyt tutustumaan oman alansa työhön täällä, tietää Tuija Maaret Pykäläinen.

– Viimeisimmälle vierailuun, kesällä 2009 hän ehti myös piipahtaa Lappeenrannassa mukaansa nimetyssä Maailman-kaupassa, Sikitikossa.

Kehitysyhteistyöhanke Tansaniassa

Pohjois-Tansanian köyhille seu-
duille suuntautui myös yhdistyksen toinen rohkea ja vaativa projekti, reilut kaksi vuotta kestänyt, ulkoministeriön tuella toteutettu kehitysyhteistyöhanke. Tavoitteena oli auttaa Muleban

Myyvälä kauppahallissa 6.9.2012.

Liikkuva Maailmankauppa PerhePicnicillä, Lappeenrannan järjestöjen yhteisessä tapahtumassa Myllysaarella 18.8.1996.

Leeni Kokko ja Siajabu "Sikitiko" Iddi.

kylän naisia hankkimaan itselleen uusia elämisen keinoja kylässä, josta HIV oli vienyt ison osan työikäistä väestöä.

Kolmivuotiseksi tarkoitettu projekti lopetettiin kahden vuoden jälkeen liian vähäisten resurssien vuoksi.

– Sinäkin aikana onneksi saimme nähdä, että avullamme oli merkitystä. Kylään saatiin hankituksi karjaa ja avattiin kauppa, jonne hankkeemme turvin saatiin hankituksi mm. vaaka ja puhelin, kahdella matkalla Tansaniassa mukana ollut Leeni Kokko kertoo. Nyt hän kuitenkin arvioi, että hankkeeseen ryhdyttiin liian vähällä kokemuksella ja suunniteltulla.

Toimintaa ja väriä kaupunkiin

Kotikaupunkinsa Lappeenrannan elämässä Kehitysmaayhdistys on ollut aktiivisesti mukana, kuten järjestämässä ensimmäistä Mahdollisuuksien toria keväällä 1988, ja jatkossakin järjestelyvastuu on ollut yhdistyksellä paria vuotta lukuun ottamatta. Yhdistyksen myyntikärryt olivat paikalla, kun Ympäristö- ja tulevaisuusjuna seisahtui Lappeenrannan asemalla vuonna 1990, ja vuonna 1993 oltiin Päiviönsaaressa Valssi Saimaalla -tapahtumassa, jossa aiheena olivat naiset, talous ja kehitys sekä EY ja kehitysmaakauppa.

Kaiken kaikkiaan yhdistys oli

mukana monissa tapahtumissa ja monia järjestettiin itse: afrikkalaisen ruoan kurssi, afrikkalaisen tanssikurssi, pakolaisilta ja konsertti, ja monta muuta.

Muuttuva ympäristö vei elintilan

– Toimintaympäristömme, Lappeenrannan kauppahalli ja myöskin kauppatori ovat olleet viime vuoden ajan jatkuvasti esillä kaupungilla ja lehdissä: on ollut puhetta ja uutisointia hallin myymisestä ja kauppatorin siirtämisestä, ja välillä torille on ollut tulossa väliaikainen parkkipaikka. Epävarmuus jatkuvuudesta on näkynyt myynnissä, muillakin kuin Sikitikossa, Leeni Kokko kertoo.

Kaupungin kaupallinen painopiste on siirtynyt muualle, kauppatori ei ole enää kaupungin sydän ja liikehuoneistot keskustassa tyhjenevät. Kaupungin liike-elämää tähän vuoteen asti piristäneet venäläisetkään eivät useinkesyneet hiljentyneeseen keskustaan.

– Heitäkin kaupassamme kuitenkin jonkin verran on käynyt, ja kiinnostus erityisesti ekologisiin tuotteisiin tuntuu olevan nousussa, Leeni Kokko sanoo.

Niin paljon asiakkaita ei kuitenkaan ole odotettavissa, että se Sikitikoa pelastaisi. Kun

vielä vapaaehtoisistakin alkoi olla pulaa, Sikitiko oli auki miten sattui. Kun aukioloaikoihin ei voi luottaa, asiakkaat kaikkoavat.

Tiukassa paikassa lappeenrantalaiset päättivät vielä kerran koella työllisyystuella palkattavaa myyjää. Vajaakuntoisen henkilön työllistäminen vaikutti lupaavalta, ja toiveena oli siihen palkkatukea yli 75 prosenttia.

– Haku onnistui, haastateluun saimme kaksi henkilöä, ja tukeakin, tosin lopulta vain 50 prosenttia.

Rohkeasti luotimme, että myyjän myötä myynti palautuu entisiin lukuihin, ja vuosi alkoi luottavaisin mielin, Leeni Kokko sanoo. Vaan kuinkas kävikään? Katastrofin enteet ilmaantuivat, kun myynti laski, 25 vuotta jatkunutta kaupungin tukea ei saatu enää tänä vuonna ja vuoden 2013 eläkevakuutuksen tarkistusmaksu saapui.

– Meillä oli kuitenkin palkattuna myyjä syyskuun 22. päivään saakka. Palkkaan piti löytyä rahaa, samoin vuokraan ja muihin kuluihin.

– Onneksi saimme ”puskaradion” kautta kuulla, että on mahdollista tarjota työtä kuntouttavan työtoiminnan merkeissä. TE-toimistolta tätäkään tietoa ei osattu antaa, Leeni Kokko kritisoi.

Nyt kaupassa on kaksi kuntouttavan työtoiminnan kautta

tullutta työntekijää. Se vaatii tietenkin ohjausta, mutta parasta tässä on ohjauksesta tuleva tuki yhdistykselle. Kaupungissa tuntuu olevan pulaa tällaisista työpaikoista, koska meille on tarjottu lisääkin työntekijöitä sieltä.

Vastoinkäymisten jälkeen yhdistys teki päätöksen lopettaa kauppatoiminta. Liiketila on nyt irtisanottu, ja toiminta päättyy vuoden vaihteessa.

– Vuonna 1988, yhdistyksen perustamisen innossa totesimme, että toimimme niin kauan kun meitä tarvitaan. Onko nyt niin, että lappeenrantalaiset etsivät mieluiten Africafé-pikakahvin ja ihanan Mascao appelsiinisuklaan, ympäristöystävälliset pesuaineet ja kaikki kauniit juuttituotteet muista kaupoista? Elintarvikkeita kyllä löytyykin, mutta suosittuja reilun kaupan käsityötuotteitamme, kuten amppeleita ja koreja ei myy kukaan, Leeni Kokko mu-rehtii asiakkaiden mutta ennen kaikkea tuottajien puolesta.

Yhdistys jatkaa toimintaansa ja toivottaa tervetulleiksi uudet, innostuneet jäsenet. Vakaa aikomus on olla jatkossakin mukana lappeenrantalaisissa tapahtumissa, ainakin Mahdollisuuksien torin järjestämisessä yhdessä muiden järjestöjen kanssa.

Teksti Riitta Lehtonen
Kuvat Lappeenrannan Maailmankauppayhdistys ry

MAAILMANKAUPPALEHTI 21 VUOTTA SITTEN

Seikkailulla Suomessa

Kehitysmaakauppojen Kauppa-lehti – U-landsbutikernas Handelsblad 3/93

Sikitiko Iddi on syyskuussa Lahdessa perushoitajaksi valmistuva tansanialaisnuori. Hän on Lappeenrannan kehitysmaakauppayhdistyksen ”kehitysyhteistyöprojekti”, jonka opinnot yhdistys on kokonaan rahoittanut. Sikitiko tuli Suomeen kehitysmaakauppayhdistyksen kutsumana aiemmin täällä opiskelleen sisarensa rohkaisemana. Elämänmuutos oli kuitenkin valtava. Peruskoulun jälkeen Sikitiko oli hankkinut itselleen ja kotiväelleen toimeentuloa auttamalla äitiään peltotöissä ja myymälä itse tekemiään saviastioita. Muuhun maailmaan tutustuminen oli rajoittunut kotikaupungin lähiseutuun.

Yhdistys on alusta alkaen sitoutunut huolehtimaan Sikitikon koulutuksen kustannuksista. Koska ulkomaalaiset joutuvat maksamaan oppilaitokselle kaikki aiheuttamansa kulut, sitoumus on mer-

kinnyt n. 75000 mk:n keräämistä kahden vuoden aikana. Kaupan, KEHY-PUODIN tuotto ei ole siihen yksin riittänyt. Projektitilille on koottu rahaa myös lahjoituksista ja tempauksista. FINNIDA:lta ei ole rahaa herunut, vaikka sinnekin hakemus lähetettiin. Syy sinänsä oli perusteltu linjapäätös tukea koulutusta pääsääntöisesti vain koulutettavan omassa maassa.

Lappeenrantalaiset aikovat jatkaa Sikitikon opiskelun tukemista Tansaniassa. Neuvottelut tansanialaisten viranomaisten kanssa jatko-opinnoista ovat jo alkaneet, jotta Sikitikon haave kättilön ammatista voisi toteutua.

Näin Sikitiko itse kuvaa Suomen vuosiaan:

– Olen Siajabu Iddi, 24-vuotias tansanialainen, kaunis nainen Morogorosta. Ystäväni kutsuvat minua Sikitikoksi. Tulin Suomeen syyskuun lopussa 1990. En silloin osannut muita kieliä kuin swahilia. Aluksi menin oppimaan kieltä ja lastenhoitajaksi Tuitu Pykäläisen perheeseen

Lappeenrannassa. Siellä oli kaksi lasta, tyttö ja poika. Tyttö oli 13-vuotias ja poika puolitoista vuotta. Silloin oli aivan iso kokemus opetella suomen kieltä. Liima-sin kuvia vihkoon ja kirjoitin mitä ne on suomeksi. Vaikka opiskelu oli vaikeaa, kieli oli pakko oppia.

– Sen jälkeen, kun olin oppinut suomea, aloitin marraskuussa 1991 opiskella perushoitajaksi terveydenhuolto-oppilaitoksessa Lahdessa. Koulu kesti kaksi vuotta ja valmistun nyt syyskuun viimeisen päivä. Palaan sen jälkeen kotimaahan 6.10.1993.

– Koulussa on kiva olla, paitsi suomen kieli oli vielä vähän vaikeaa. Aina kun tuli koepäivä, minä en nukkunut kunnolla. Koko yön ajattelin koetta, koska suomen kielen sanat on vaikeita ja kaikki sanat ei voi pysyä päässä ollenkaan. Kuitenkin minun oli pakko yrittää ja olla niin kuin suomalaisetkin oppilaat. Mä halusin oppia kaikki, että voisin saada hyvän ammatin. Seminaarityön kirjoittaminen oli vaikeaa, mutta siinä se meni. Työni nimi oli ”Kuumepotilaan hoito Tansanian

olosuhteissa”.

– Olen ollut harjoittelemassa Lahden keskussairaalan eri osastoilla, neuvolassa ja vanhainkodissa. Harjoittelu on ollut minulle parasta opiskelua, koska siellä sai tehdä erilaisia hoitoasioita, pestä potilaita, antaa heille ruokaa ja lääkkeitä. Olen myös keskustellut potilaiden kanssa ja tutustunut erilaisiin sairauksiin.

– Koulukaverit ja opettajat ovat ihan kivoja. Myös harjoittelussa oli kivoja ja mukavia ihmisiä, sekä potilaita että hoitajia. Nyt kun minä lähdän kotia Tansaniaan, en unohda suomalaisia, jotka ovat auttaneet minua. Suomessa vanhempani ovat olleet Tuija Maaret Pykäläinen ja Matti Vtilo.

– Lappeenrannan kehitysmaakauppa on maksanut minun koulunkäyntini ja antanut taskurahaa. Minäkin olen ollut keräämässä rahaa. Lahdessa minä asun tutun perheen luona ja käyn viikonloppuna Lappeenrannassa.

– Toivottavasti minä saan työtä kotimaassa ja voin auttaa muitakin afrikalaisia.

REILUN KAUPAN TOIMIJAT

MAAILMANKAUPPOJEN LIITTO RY

www.maailmankaupat.fi

- Suomessa toimivien Maailmankauppa- ja Kehityskauppapayhteisöjen yhteistyöjärjestö.
- Useat liiton jäsenet ylläpitävät reilun kaupan erikoismyymälöitä, joissa on myynnissä laaja valikoima kehitysmaissa oikeudenmukaisin ehdoin tuotettuja käsitöitä ja elintarvikkeita.
- Liitto ja sen jäsenet tiedottavat, kouluttavat ja toimivat monin tavoin kehitysyhteistyössä.

Maailmankauppojen liitto ry
Varisbutikernas förbund rf

KANSAINVÄLISET TOIMIJAT

WFTO
(World Fair Trade Organization)
www.wfto.com

Kansainvälinen reilun kaupan yhteistyöjärjestö, jonka jäseninä on niin kehitysmaiden tuottajia, Maailmankauppoja kuin maahantuojia. Entiseltä nimeltään IFAT.

WFTO Europe
www.wfto-europe.org
WFTOn Euroopan aluejärjestö

EFTA
(European Fair Trade Association)
www.eftafairtrade.org
Eurooppalaisten reilun kaupan maahan-
tuojien järjestö.

MAAILMANKAUPPOJEN LIITON JÄSENYHDISTYSTEN YLLÄPITÄMÄT KAUPAT

Maailmankauppa Kirahvi
Hämeenlinna
Tapahtumamyyntiä ja verkkokauppa.
Kesäpuoti Fiskarsin ruukissa. Etukäteen
sopimalla mahdollisuus ostaa myös
suoraan varastolta.
kirahvi@maailmankaupat.fi
www.maailmankaupat.fi/kirahvi
p. 050 129 4336 ja
041 454 8912

Maailmankauppa Sikitiko
Kauppahalli
Snellmaninkatu 14
53100 Lappeenranta
puh. 05 415 3651
sähköposti: sikitikory@gmail.com
http://yhdistykset.ekarjala.fi/sikitiko/

Lohjan Maailmankauppa
Karstuntie 2
08100 Lohja
p. 044 988 6694
lohja@maailmankaupat.fi
www.lohjanmaailmankauppa.fi

Mikkelin Maailmankauppa
Elintarvikemyynti Tuorepuodissa
Vilhonkatu 1, 50100 Mikkeli.
Lisäksi pop up -kauppa ja
tapahtumamyyntiä.
p. 040 757 5901
lhokkane@gmail.com

Juuttiputiikki
Hallituskatu 11 L 4
90100 Oulu
p. 08 311 5189
putiikki@juuttiputiikki.fi
www.juuttiputiikki.fi

Raahen Maailmankauppa
Hiirenkorva
Laivurinkatu 20–22
92100 Raahen
p. 044 726 6346
www.facebook.com/hiirenkorva
hiirenkorva@suomiz4.fi

Maailmankauppa Elimu
Rovakatu 9
96100 Rovaniemi
p. 044 318 2188
maailmankauppa.elimu@gmail.com
www.maailmankauppa.elimu.org
facebook.com/maailmankauppa.elimu

Savonlinnan kehityskauppa
Savanni
Olavinkatu 35
57130 Savonlinna
p. 045 7731 9555
kema.sln@gmail.com
www.maailmankaupat.fi/savonlinna/
www.facebook.com/
SavonlinnanKehityskauppayhdistys

Tampereen kehityskauppa
Kohmankaari 3
33310 Tampere
p. 03 344 6770
fax 03 345 0521
posti@kehityskauppa.org
www.kehityskauppa.org

Maailmankauppa Tasajako
Verkkokauppa osoitteessa
www.tasajako.org
tasajako@tasajako.org
p. 045 6390518

Äetsän Kehityskauppa
Kontintie 5
38300 Sastamala
aetsakehy@kopteri.net
www.aetsankehityskauppa.seura.net
p. 044 3657 159 (Georg Pimenoff)

MAAILMANKAUPPOJEN LIITON JÄSENYHDISTYKSET ILMAN KIINTEÄÄ KAUPPATILAA

Hyvinkään kehityskauppayhdistys ry
Kirsi Kataja
Männikkötie 2 B 14
05830 Hyvinkää
p. 0400 419 148
kirsikataja1@gmail.com

Pohjois-Lapin
maailmankauppayhdistys ry
www.maailmankauppakiela.fi
kiela.inari@gmail.com
p. 040 820 3313

Joensuun Kehityskauppa-
yhdistys ry.
Vain tapahtumamyyntiä.
paivantasaja@maailmankaupat.fi
www.maailmankaupat.fi/
maailmankaupat/kaupat/joensuu.html

Jokilaakson
Maailmankauppayhdistys ry
p. 040 538 7091 (Arja Paakkanen)
arja.paakkanen@saunalahti.fi

TILAA Maailmankauppalehti

Tilaa Maailmankauppalehti maksamalla 12 € tilille IBAN FI42 8000 1670 9285 07 ja kirjoittamalla viestikenttään tilaajan nimi ja osoite tai netin kautta osoitteessa: www.maailmankaupat.fi/lehti.

12€
/VUOSI

KUVA OTTO KOKKO

KUVA JOHANNA UUSIRANTA

Reilua kauppaa maailmankaupoista

Maailmankauppa Kirahvi
Verkkokauppa osoitteessa
www.maailmankaupat.fi/kirahvi
p. 045 129 4336

Maailmankauppa Juuttiputiikki
Hallituskatu 11 (Rion talo)
90100 Oulu
Avoimena ma–pe 10–18, la 11–15
Verkkokauppa osoitteessa
www.juuttiputiikki.fi

Maailmankauppa Sikitiko
Kauppahalli
Snellmaninkatu 14
53100 Lappeenranta
p. 05 415 3651
<http://yhdistykset.ekarjala.fi/sikitiko/>

Maailmankaupat – reilua kauppaa ihmisiä ja ympäristöä kunnioittaen